

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

Postava Jóaaba v Davidově příběhu

The Person of Joab in David's Narrative

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Mgr. Jiří Beneš, Th.D.

Autor:

Štěpán Valenta

Praha 2010

Anotace:

Práce sleduje postavu Jóaba v Davidově příběhu obsaženém v knihách Královských a v paralelním podání v knihách Kronik s tím, že si všímá a analyzuje rozdílné údaje. Autor se zaměřuje na roli Jóaba v průběhu Davidovy vlády a na jeho charakter.

Annotation:

This essay follows the person of Joab in David's narration which is included in the Books of Kings and in paralel version in First Book of Chronicles with special interest in the differences between these books and their analysis. The author focuses on the role of Joab during the rule of David and his character.

Klíčová slova:

Jóab, David, Král, Izrael, Serujini synové, Abíšaj, Asáela, msta, pomazaný

Keywords:

Joab, David, King, Izrael, Zeruijah's sons, Abishai, Asahel, vengeance, anointed

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci vypracoval samostatně s využitím uvedené literatury. Zároveň dávám svolení k jejímu umístění v Ústřední Knihovně UK a využívání ke studijním účelům.

V Praze dne 6. července 2010

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Jiřímu Benešovi, Th.D. za uvedení do dané problematiky a odhalení magického světa biblických příběhů a za jeho trpělivost při vedení studentů.

OBSAH

ÚVOD	7
Kdo byl Jób.....	9
Význam jména Jób	10
Jóbovi bratři.....	10
Postava Jóba v Davidově Příběhu dle knih Královských.....	12
Jób a Abnér.....	13
Vražda Abnéra.....	16
Davidovi služebníci.....	18
Vítězství nad Amónci.....	18
David a Bat-šeba	19
Jób a Raba.....	22
Jób a Abšalóm	22
Jób a Amase.....	32
Nový výčet Davidových služebníků	34
Davidovi rekové	34
Davidovi bohatýři.....	35
Jób a sčítání lidu	36
Jób a Adonijáš	36
Jóbov věhlas	43
Jóbov obraz v Prvé Paralipomenon	44
Rodokmeny	45
Jób a obléhání Jeruzaléma	45
Davidovi Bohatýři.....	46
Davidovy výboje	46
Pokoření Amónců.....	47
Davidovo sčítání lidu	47
Vojenská a civilní správa	48
Profil Jóbovy postavy.....	48
Závěr.....	48
Použitá literatura	50
Summary	52

Seznam zkratek

dosl. – doslova

pozn. – poznámka

srov. – srovnej

tj. – to jest

tzv. – tak zvaný

Ex - Exodus

Sd - Soudců

1Sa – První Samuelova

2Sa – Druhá Samuelova

1Kr – První Královská

1Pa – První Paralipomenon

ÚVOD

Jóab je pozoruhodná postava, jež prochází celým příběhem druhého izraelského krále Davida. Stojí v pozadí velké části příběhů, které se Davida dotýkají. Je jeho rádcem a podvoluje se Davidovým rozhodnutím. Jindy však tvrdě prosazuje svoji vůli, když se mu zdá, že David jedná nesprávně, a David mu překvapivě často ustupuje. Nelze přehlédnout dominantní postavu, jakou je Jóab. Již při prvním přečtení se začne vynořovat z mlžného pozadí příběhů prvních izraelských králů. Je rozhodný a neústupný, podpírá Davidovu vratkou vládu. Zdá se být ideálním panovníkem, přitom však zcela ctí Hospodinova vyvoleného a nepodniká žádného kroku proti jeho suverenitě.

Přestože se jedná o takto zajímavou postavu, která měla výrazný vliv na dějiny izraelského národa, a to v době etablování vládnoucí Davidovské dynastie, se kterou záhy byla spojována mesiášská očekávání, je jí věnováno překvapivě málo prací, a na české půdě lze jen stěží sehnat literaturu pojednávající o Jóabovi. Mně osobně jeho postava oslovila během semináře biblické exegeze zaměřené na Davidův příběh a jeho paralelu v První Paralipomenon. Při hlubším proniknutí do biblického textu se začal postupně drolit obraz idealizovaného Davida předkládaný tradicí a za ním bylo vidět postavu Jóaba podpírajícího Izrael.

Záměrem této práce je pokusit se osvětlit, kým byl Jóab, jaký měl faktický vliv na vládnoucí dynastii a na její politiku. Práce sleduje obě verze Davidova příběhu v biblickém kánonu a v nich mapuje a analyzuje Jóabovu postavu.

Je třeba říci, že tato práce přijímá Davidovy příběhy jako celek. Nesnaží se polemizovat s názorem, že jsou poskládány z rozdílných látek a z různých zdrojů, který je evidentní, ale uznává jejich hodnotu jako komplexního textu. To, že byly začleněny do biblického kánonu tak, jak nám jej ponechala poslední redakce, značí, že v uspořádání, které je v nich obsaženo, nám jeho redaktoři sdělují svůj určitý záměr, který je i dnes stále vysledovatelný. Ve svém přístupu k textu budu přihlížet i k tzv. metodě „over-stress“, již zavádí Wesselius a charakterizuje ji jako: „koncept, který, jak je mi známo, nebyl doposavad pořádně prodiskutován, ale který je výrazný v příbězích knih Samuelových, bych nazval *over-stress*. Něco, co je evidentně pravdou, může být podtrženo v průběhu vyprávění daleko více, než je nezbytné. Vypravěč, zdá se, toto užívá jako prostředek, ne k vyzdvižení pochyb o tom,

co je popsáno, ale jako ukazatel toho, že co bylo řečeno, je jen jedna část pravdy, a ostatní aspekty události mohou být snadno objeveny.¹

Považuji za vhodné zde zmínit i literární princip tzv. „gaps-filling“², který je nutné aplikovat především během čtení knih královských a jež ve své práci analyzují Menahem Perry s Meirem Sternbergem.³ Ti jej charakterizují přibližně takto: „Při bližším pohledu na text se ukáže, kolik z těchto odpovědí na otázky (po kontextu vyprávění) není explicitně vyjádřeno v textu. Je to samotný čtenář, kdo tyto odpovědi dodává, některé prozatímně, částečně či předběžně a některé plně a definitivně. Svět situací a událostí vytvořený čtenářem – jejich příčinná následnost – je jen vzdáleně identický s tím, který je explicitně vyjádřený v textu. Z pohledu toho, co je přímo vyjádřeno řečí, se literární práce skládá z fragmentů⁴, které musejí být propojeny a poskládány dohromady během procesu čtení. To ustanovuje systém mezer (gaps), jež musejí být vyplněny. Tento princip „gaps-filling“ je odstupňován od jednoduchého propojování elementů, které čtenář vykonává automaticky, až po velmi složité systémy spojnic, které jsou vytvářeny vědomě, pracně, váhavě a za nepřetržité modifikace ve světle dalších informací odhalených v pozdějších fázích čtecího procesu.“⁵ Jinými slovy řečeno, čtenář na základě nedostatečných informací poskytnutých textem sám utváří plynulý kauzální řetězec a tak během snahy o vytvoření uceleného děje jen vyplňuje mezery, které mu zanechal vypravěč.

Práce se snaží na základě kritického přístupu k textu a detailního zkoumání odhalit, co se snažili poslední redaktoři, tedy vypravěči textu, svými zásahy sdělit čtenářům.

Všechny uvedené citace jsou mým vlastním překladem vyjma biblických citací, které přebírám z českého ekumenického překladu, pokud není uvedeno jinak. V případě, že jsem shledal některý z odborných komentářů natolik výstižným, že by moje vlastní úvaha nad danou problematikou byla jen jeho parafrází, navíc neuspokojující kvalitou, přejímám jej.

Dále je třeba říci, že ačkoli se jedná o samostatnou postavu, je pevně zasazena do Davidova příběhu, který vykresluje, a proto ji nelze zcela vymanit z přediva jeho nití. Lze dokonce říci, že čím více se člověk zaměřuje na Davidovu postavu, tím více začíná vystupovat z mlhoviny příběhu postava Jóaba a obráceně. Čím více se člověk zabývá Jóabem, tím více se vykresluje osoba Davida. Jejich osudy tedy od sebe nelze oddělit, neboť se

¹ Wesselius, J. W., Joab's Death and the Central Theme of the Succession Narrative (2 Samuel IX-1 Kings II), *Vetus Testamentum*, Vol. 40, 1990, str. 339 (dále jen Wesselius)

² doslova „vyplňování mezer“

³ Perry, Menahem & Sternberg, Meir, *The King through Ironic Eyes: Biblical Narrative and the Literary Reading Process*, *Poetics Today*, vol. 7, 1986 (dále jen Perry/Sternberg)

⁴ malých informačních jednotek

⁵ Perry/Sternberg, str. 276

vzájemně utvářejí a ovlivňují. Proto je tedy tak často nutné v našem bádání po osobě Jóaba odklánět se od něho samotného a textu jím se zabývajícím a přiklonit se k osobě Davida.

Kdo byl Jóab

V úvodu Prvé Paralipomenon (1Pa 2:16) se dozvídáme, že patřil ke kmeni Juda a že jeho matka Serúja byla spolu se svou sestrou Abígail sestrou Davida, tedy dcerou Jišaje Betlémského. David byl dle této informace Jóabovým strýcem. Oproti tomu se však jeví pozoruhodnou informace z 2Sa 17:25, kde se praví, že Serúja, matka Jóaba, byla sestrou Abígail, dcerou Nacháše.⁶

Jisté je, že obě verze Davidova příběhu shodně jmenují Jóaba jako vrchního velitele Davidových vojsk (2Sa. 3:23; 8:16; 10:7; 17:25; 20:23; 1Kr. 1:19; 1:25 1Pa 18:15; 20:1). V druhé Samuelově není nikterak řečeno, jak nabyl hodnosti vrchního velitele. Oproti tomu 1Pa vkládá do pasáže o dobytí Jeruzaléma větu, která osvětluje důvod, proč se stal velitelem Davidových vojsk⁷. S přihlédnutím k úvodnímu textu 1Pa (1Pa 2:16) by se jevilo pravděpodobné, že jistou roli sehrály i příbuzenské vztahy Davida s Jóabem. Sice se lze tázat, proč takováto funkce nebyla svěřena některému z Davidových bratrů, na což by se hypoteticky mohlo odpovědět tím, že Jóab náležel k mladší generaci a pravděpodobně byl v době Davidovy vlády energetičtější než Davidovi starší bratři. David byl dle bible třicetiletý, když se stal v Chebrónu králem. Zároveň by tento konstrukt objasňoval, proč se Jóab objevuje až v pozdější části Davidova příběhu obsaženého v knihách Královských.

Z 2Sa 2:32 se pak na základě informace, že Jóabův bratr Asáel je pohřben v domě svého otce, dozvídáme, že pocházel z Betléma stejně jako David, což opět podpirá jejich příbuzenský vztah zřetelně vyjádřený v 1Pa.

⁶ Je možné, že se jedná o přezdívku, neb Nacháš hebrejsky נָחָשׁ znamená had, jednalo by se tedy o hanlivé označení. Tímto se budu podrobněji zabývat níže v pasáži pojednávající o Jóabových bratrech (viz pozn. 10).

⁷ David řekl: "Kdo udeří na Jebúsejce první, stane se vůdcem a velitelem." První pronikl nahoru Jóab, syn Serújin, a tak se stal vůdcem." 1Pa 11:6

Význam jména Jóab

Jóab je jednoduché hebrejské jméno, skládající se z theofonní částice *Jo* značící zkrácený boží tetragram v prvním pádě. Jeho význam je tedy „Hospodin (je) otec“.⁸ Jméno Jóab je pouze formálně odlišné od jména Abíjah („otec je Hospodin“).⁹

Z tohoto jména je zcela patrné, že Jóabovi rodiče byli vyznavači Hospodina a je pravděpodobné, že i on byl k tomuto kultu veden a vychováván. Je otázkou, jestli má jeho jméno nějakou vypovídající hodnotu v celém příběhu, jak se tomu v biblických příbězích často děje.

Jóabovi bratři

Z již zmiňované zmínky v 1Pa 2:16 lze vypozařovat pořadí Serújinyých synů, které velmi pravděpodobně odpovídá pořadí jejich narození. Nejstarší by tedy byl Abíšaj, prostřední Jóab a nejmladší Asáel. Tato hypotéza se zdá být nanejvýš pravděpodobnou, neboť pisatel 1Pa i v ostatních případech volí způsob chronologického zápisu jmen (viz například případ Davida a jeho bratří o verš výše 1Pa 2:15). Dále tuto hypotézu utvrzuje i fakt, že mnohem dříve jsou v Davidově příběhu popsány činy Abíšaje než ostatních dvou bratří (a tedy by zřejmě byl nejstarší). Dále i mladická nerozváženost Asáela a jeho touha po hrdinství (způsobená snad snahou vyrovnat se svým starším bratřím), která vyústila v jeho smrt (2Sa 2:18-23), tuto skutečnost podporují.

Důležité informace se pak dozvídáme i ze jmen Jóabových bratří. Ze jména Jóabova mladšího bratra Asáela, hebrejsky: עֲשָׂה אֱלֹהִים „*učinil Bůh*“¹⁰ je patrné, že jeho rodiče byli vyznavači Hospodina, jak nám napovídá theofonní koncovka *El*, tzn. Bůh.

Zajímavou informaci nám poskytuje i jméno Abíšaje - hebrejsky: אֲבִישַׁי, většina badatelů považuje původ jeho jména za nejasný a překládá jej jako „*Otec je dar*“ či v jiném případě „*Otec je pokoj*“, neb předpokládají, že se může skládat z theofonní částice znamenající něco jako Otec (hebr. Ab, i.e. Bůh) je dar (hebr. Šay). Je však také možné druhou část jména číst jako zkrácenou formu delšího tříkořenového radikálu jako je např. Šalom,

⁸ Heller, Jan, Výkladový slovník biblických jmen. Praha, Vyšehrad 2003, str. 218 (dále jen Heller).

⁹ The Anchor Bible Dictionary: Volume 3, Published by Doubleday, New York 1992; str. 852, heslo: Joab; Heller, str. 25

¹⁰ Heller, str. 368

v němž by Abíšaj byl ekvivalentem ke jménu Abšalóm¹¹. Jeho jméno lze ovšem číst mnohem jednodušeji „otec (je) Jišaj“.¹²

¹¹ The Anchor Bible Dictionary, Vol. 1, Published by Doubleday, New York 1992, str. 24-26, heslo Abishai; The New Interprets Dictionary of Bible vol. 1, Abingdon Press 2008, str. 16, heslo Abishai; Heller, str. 28

¹² The International Standart Bible Encyclopedia JAMES ORR, M.A., D.D., General Editor Chicago The Howard-Servance company 1915, str. 13

Tento výklad čtenáře dovádí ke skandálnímu hypotetickému závěru, že Abíšajovým otcem byl jeho vlastní děd, otec Serúji, jediný Jišaj, který se v příběhu vyskytuje. Samozřejmě není možné takovýto závěr založit jen na informaci, kterou nám poskytuje jeho jméno. Poté, co takováto hypotéza vyvstala a donutila nás k bedlivému čtení, se ovšem ukazuje více indicií, které poutají naši pozornost.

Zprv je již zmíněný rozdíl mezi 2Sa a 1Pa, ve kterých je rozdílně uvedeno jméno otce Serúji a Abígaily, který je evidentní a vyčnívá z textu. Jméno Náchaš, zmiňované v 2Sa, v hebrejštině znamená had. Jedná se v podstatě o synonymum k neřádkovi, někomu, kdo škodí, kdo jedná svévolně, někomu, kdo reprezentuje zlo. Jednalo by se pak o nepřímé vypravěčovo odsouzení Serújina otce a tím, za předpokladu této hypotézy - v zásadě aktu, jehož se Jišaj měl dopustit. Vypravěč by se tím snažil skrýt ohavnost, které se dopustil Davidův otec a tím sejmout pošpinění ze jména Davidovy rodiny, které by bylo zcela nepřijatelné, a to o to více, že se jedná o rod, ze kterého vyšla nová královská dynastie.

Pisatel 1Pa si již nemusel být těchto souvislostí vědom a mohl pracovat s materiálem, ve kterém by tento skandál nebyl zahrnut, zároveň by však měl materiál dokládající správnou informaci, že otcem Serúji byl Jišaj, kterou uvedl ve svých rodokmenech. Septuaginta čte pak na místo Náchaše jméno Jišaj (Encyklopedia Judaica vol. 2, Jerusalem, str. 79, Heslo Abígail). To potvrzuje i Talmudická barajta, která též udává, že Nachaš je Jišaj (TJ. Yev. 8:3, 9c; Shab. 55.) Pokud se podíváme do biblické kerkondance, zjistíme, že v 1Sa a 2Sa, tedy v blízkém okruhu naší sledované problematiky, se vyskytuje postava Náchaše, Amónského krále (1Sa 11:1-2; 12:12; 2Sa 17:27). V případě nastíněné hypotézy by se opět jednalo o pouhou hanlivou přezdívku „neřádk“, kterou mu dali Izraelci. Tehdejšímu posluchači bylo také nanejvýš zřejmé, že sami Amónci pocházeli z incestu Lotových dcer s vlastním otcem, jak jsme informováni v Genesis (Gn 19:38). Tím by vznikla určitá linie propojující obě dvě postavy se stejným přeznačením jmen přezdívkou *Náchaš*. Autor 2Sa by tím zachovával informaci, které si byl vědom a kterou považoval za důležitou, ale kterou nemohl za žádnou cenu explicitně vyjádřit v textu.

Propojení těchto indicií činí hypotézu o něco více pravděpodobnou. Zároveň však ji podtrhuje i fakt, že ani jednou nejsme v textu informováni o otcovství Serújiných synů (kteří jsou vždy identifikováni pouze jménem matky či jménem Jóaba), jak je to obvyklé u jiných osob vyskytujících se v ději. Například i v případě méně významné osoby Jóabova bratrance Amase jsme informováni, že jeho otcem byl Jitro Izraelský (2Sa 17:26), i když zde vyvstávají otázky, proč pak je v 1Pa jmenován Jeter Izmaelský (1Pa 2:17). Samozřejmě příbuzenství Serúji s Davidem (dle 1Pa) je samo o sobě významné, takže by mohlo způsobit její předřazení jménu manžela, otce dětí. Rozhodně však není dostatečným důvodem k jeho neuvedení. Skutečnost, že jméno otce u takto významných postav není zmíněno, vzbuzuje určité podezření, zda-li bylo ve vztazích v rodině vše v pořádku.

Tato hypotéza by zároveň ještě více osvětlovala fakt, proč existovala tak úzká vazba mezi Serújinými syny a Davidem. David by byl současně jejich bratrance i bratrem. David by měl závažný důvod k tomu, aby si je udržel v přízni, neboť musel brát v potaz, že představují choulostivou informaci o jeho rodině, která nesmí uniknout. Jóabova loajalita by pak byla vysvětlena tím, že informace, kterou o něm David měl, by zruinovala jeho kariéru i celý život. Zároveň by jej však Jóabův původ diskvalifikoval z jakékoliv snahy o královský titul. Tento vztah vzájemného vlivu obou osob na sebe navzájem je v celém příběhu viditelný a zároveň je patrné i to, že je pro oba nevyhovující (2Sa 3:39; 16:10; 19:23 oproti 19:6-9). Uznání této hypotézy by odstraňovalo problém, který způsobuje rozdílná informace o otcovství Serúji a Abígaily a nepřítomnost jména otce Serújiných synů.

Avšak informace o Náchašovi Amónském (2Sa 17:27), která je umístěna hned do blízkosti informace, že Serúja byla dcerou Náchaše (2Sa 17:25), nám umožňuje druhý potencionální způsob čtení této informace. V něm by Náchaš bylo doopravdy reálné jméno osoby a Serúja jeho dcerou. To nás staví před otázku, která se dostala do Betléma (2Sa 23:2). Naskytují se dvě možná řešení. První možnost by pak byla, že král Náchaš mohl zplodit dceru během svého vojenského tažení proti Izraeli do Gileádu za raného Saulova králování (1Sa 11:1-15). Zdá se ale nepravděpodobné, že by se takovýmto původem někdo honosil. Druhou možností je, že to snad byla jeho vlastní dcera, provdaná do Betléma v rámci nějakých politických styků a vyjednávání, což by odpovídalo i Davidově snaze o lepší vztahy se synem Náchaše Chanúnem (2Sa 10:2) a také tomu, že Jóab, vnuk Amónského krále, po vítězné bitvě nechal Amónovce odtáhnout („*Jóab nechal Amónovce a přišel do Jeruzaléma.*“ 2Sa 10:14), načež pak válku vedl David. Či Jóabovo zdráhání dobít Rabu, kterou přenechal Davidovi (což je

Postava Jóaba v Davidově Příběhu dle knih Královských

První zmínka o Jóabovi se objevuje ve 26. kapitole 2Sa v šestém verši, a to jen jako přídomek pro jeho bratra Abíšaje. Ačkoliv sám v této fázi příběhu nefiguruje, jeho jméno používá vypravěč k určení bratra Abíšaje, aby si posluchač následně mohl spojit jejich činy. Zároveň stáčí pozornost na samotného Jóaba, čímž naznačuje jeho budoucí dominantnější postavení ze všech tří Serújinyých synů, a tedy i jeho význam pro celé vyprávění.

Jedná se o epizodu, v níž se Abíšaj společně vkrádá s Davidem do Saulova stanu, ve kterém ukořistí kopí a džbánek. Záměrem výpravy je prokázání Davidovy odvahy, schopnosti a především jeho vyvolení Hospodinem, neb se jedná už o druhý případ, kdy Hospodin Saula vydal Davidovi do rukou (1Sa 24). Zároveň je zde již patrná vazba mezi Davidem a Serújinyými syny, neboť na nebezpečnou misi si David vybral jen Jóabova staršího bratra Abíšaje¹³ a Achímeleka s tím, že na výzvu: „Kdo se mnou sestoupí k Saulovi do tábora?“, odpověděl jen Abíšaj.

Dobré je si povšimnout i rázných povah Serújinyých synů, které se projevují v momentě, kdy se Abíšaj ptá Davida na svolení, aby mohl usmrtit Saula (1Sa 26:8). Již tato epizoda líčí Serújiny syny jako schopné bojovníky oddané Davidovi s tendencí řešit problémové situace násilím, tzn. eliminací oponentů se záměrem uklidnit situaci. Je zcela evidentní, že takovýto vývoj by byl pro Davida nanejvýš příhodný, ovšem velmi těžko ospravedlnitelný. Čtenář si zároveň tuto pasáž propojuje s Davidovou přísahou Saulovi (1Sa 24:22), což má vykreslovat Davidovu věrnost svému slibu.¹⁴

Je zde ovšem několik momentů, které by čtenáři neměly uniknout, neb se pak vztahují i k postavě Jóaba. První z nich je, že David již podruhé zapříčinil ponížení Saula (1Sa 24:4-

osvětlováno jako úcta ke králi, aby nabyl zásluh, i když po celou dobu zahálel v Jeruzalémě), a naposled přátelský vztah, který projevil Šóbi, syn Náchašův a dle této hypotézy Serújin bratr, prchajícímu králi Davidovi (2Sa 17:27-29): „Když David přišel do Machanajimu, Šóbi, syn Náchašův z Raby Amónovců, a Makír, syn Amielův z Lódebaru, a Barzilaj Gileádský z Rogelímu přinesli lůžko, misky a hliněné nádoby i pšenici, ječmen a mouku, pražené zrní, boby, čočku a pražmu, i med a máslo, ovce a kravský sýr Davidovi a lidu, který byl s ním, aby pojedli. Řekli si totiž: "Lid je v té poušti hladový, unavený a žíznlivý." Protože byl bratr Jóaba a samozřejmě hlavně Amónec, nebyl za své činy odměněn jako Barzilaj Gileádský, neb Davidova závěrečná nepřízeň vůči Jóabovi by postihla i jeho příbuzného. Celá tato hypotéza ovšem stále nedává odpověď na otázku jak to, že nikde není jmenován otec Serújinyých synů a rozdíl mezi 2Sa a 1Pa.

Samozřejmě je možné vykládat text třetím způsobem (ovšem opět krkolomným), ke kterému se přiklonili dřívější vykladači. Jméno Náchaš by označovalo jméno Serújiny a Abigailiny matky či popřípadě jméno předchozího manžela (mohlo by opět jít o přezdívku) ženy, kterou si následně vzal Jišaj, a tím její dvě dcery adoptoval. Jméno Serújina syna Abíšaje by bylo uctěním ctnostného Jišajova konání.

¹³ Dle přihlídnutí k rodokmenu v 1Pa.

¹⁴ To je ovšem v kontrastu k události, když se David v 2Sa uvolil nechat povraždit sedm Saulových potomků (2Sa 21:1-14) „David zde nezohledňuje svou přísahu, kterou dal Saulovi (1Sa 24:22). Je nicméně otevřenou otázkou, byla-li přísaha doopravdy odprisanuta.“

Smith, J. M. P., *The Character of King David*, Journal of Biblical Literature, vol. 52, 1933, str. 9

16; 26:7-24), Hospodinova pomazaného, dopustil se tedy aktu, který je trestán smrtí (srov. 2Sa 16:9; 19:22). Zároveň však David byl zavázán k mstě na Saulovi, protože jej pronásledoval, a tedy z obdobného důvodu (1Sa 16:13), jakým se teď provinil vůči Saulovi. V prvním případě pak volá k vykonání msty nad Saulem Hospodina (1Sa 24:10), v druhém případě jeho projev (26:15-16) obdobně vyžaduje smrt Abnéra.¹⁵ Tím v podstatě nad Abnérem vyřknul rozsudek, jenž musel být naplněn. Dalším podstatným prvkem je, že David Abnéra považuje za jedinečného v Izraeli, což ovšem protirečí situaci nastíněné v 1Sa 26:5, kde je Abnér označen jako „velitel Saulova vojska“, což jej jasně ukazuje jako přinejlepším číslo dvě v Izraeli. Zároveň vyvstává otázka ohledně této výpovědi v širším kontextu Saulova vyprávění, kde je naopak chápán hned po Saulovi jako číslo dvě Jonatán (1Sa 13:2-3; 14:1-4; 20:31).¹⁶ Tuto otázku ovšem nemusíme problematizovat, neb nám postačí poznání, že David Abnéra považoval za výjimečného.

Jóab a Abnér

Samotný Jóab se objevuje v příběhu až v 2Sa v epizodě líčící rozvrácený Izrael, kdy se proti sobě postaví Davidovi přívrženci a strana Íš-bóšeta, syna Saula, tedy následovníka legitimní dynastie podporované vojevůdcem Abnérem.¹⁷ Nejprve se posluchač dozvídá o Davidově pomazání králem nad Judou (2Sa 2:1-4). Následuje pasáž, ve které David děkuje mužům z Jábeše v Gileádu, že pochovali Saula a prokázali mu náležitou úctu a snaží se je přesvědčit, aby jej uznali právoplatným Izraelským králem jako judští muži (2Sa 2:4 - 7). Vyvíjí tedy politické snahy o vytvoření pevnější základny své politické moci, kterou by mohl konkurovat Abnérově a Saulovu domu, neboť kdyby jej uznali Jabéští, ovládl by jednu část oblasti kmene Gad a vsadil tak klín do území ovládaného Íš-bošetem. Z textu je patrné, že za Davidem v tomto momentě stál jen kmen Judy. Lze jen souhlasit s Fenshamem, který podotýká, že “Davidův nástup na trůn v Hebrónu musel být evidentně nahlížen Abnérem a Íš-bóšetem jako akt vzpoury.”¹⁸ Na to odpovídá dle biblického příběhu protitah Abnéra, který přivedl Íš-bóšeta do Machajimu (město u hranic oblasti kmene Gad a východního Menase) a ustanovil

¹⁵ Cryer, F.H., David's Rise to Power and the Death of Abner, *Vetus Testamentum*, vol 35, 1985, str. 388 (dále jen Cryer)

¹⁶ Cryer, str. 387-8

¹⁷ Dle 1Sa 14:50 Abnér byl bratrancem Saula a vzdáleným strýcem Íš-Bóšeta

¹⁸ Fensham, F. Charles, The Battle between the Men of Joan and Abner as a Possible Ordeal by Battle?, *Vetus testamentum*, vol. 20, 1970, str. 356 (dále jen Fensham)

jej králem Gileádu (oblast kmene Menase), Ašúrců, Jizreelu (oblast kmene Isachar) i nad Efraimem, Benjamínem a celým Izraelem (2Sa 2:8 - 10). Je s podivem, že je v bibli popsáno, že tento akt vykonal Abnér a ne sám Íš-bóšet. Abnér byl patrně hlavní hybnou silou Saulova domu, což se později ukazuje i v momentě, kdy se rozhodne přidat k Davidovi, na což reaguje Íš-bóšet jen svou pasivitou a povolností (2Sa 3:6, 11, 15). Je tedy zřejmé, že většina kmenů stála při Abnérovi a Íš-bóšetovi.

Po určité době, kterou je nutno klást do období prvního až druhého roku Davidovy vlády v Chebrónu,¹⁹ Abnér táhne do Gibeónu. K této informaci dodává Fensham: „Skutečnost, že Abnér šel do Gibeónu nemusí být nahodilou, neboť z jiné části knih Samuelových je zřejmé, že Saul během svého života jednal s Gibeóňany věrolomně tím, že porušil smlouvu popsanou v knize Jozue 9 (srov. 2Sa 21). Dá se tedy očekávat, že Gibeónští se přikloní k Davidovi a ne k následovníkům Saula.“²⁰ Lze tedy předpokládat, že Abnér se snaží vynutit širší podporu Saulovu domu. Jóab však proti Abnérově snaze provádí protiaksi (2Sa 2:12-13). Sice zde Jóab ještě není jmenován jako vrchní velitel vojsk, je však již patrná jeho vůdčí role a navíc i schopnost rozpoznat a vyhodnotit situaci a rychle na ni reagovat. Gibeón leží na území Benjamína sousedícího s Judou, tedy kontaktního území, a je zcela jasné, že ani jedna strana nemohla připustit ztrátu tohoto území, a jak je patrné, Jóab si toho byl dobře vědom. Obě armády se setkávají u Gibeónského rybníka. Abnér navrhuje Jóabovi, aby uspořádali bojové hry, které by rozhodly o výhře jedné strany a tedy o tom, na čí stranu se kloní Hospodin (2Sa 2:14), čímž by předešli krveprolití. Avšak výsledek je nerozhodný a nakonec dochází k bitvě. V ní je usmrcen Jóabův bratr Asáel během pronásledování prchajícího a tedy i prohrávajícího Abnéra, který se jej ptá: „*Ty jsi Asáel?*“ Na kladnou odpověď mu domlouvá, aby se uhnul napravo či nalevo, skolil někoho z jeho družiny a vzal si jeho zbroj. Asáel však nechtěl uhnout. Abnér mu domlouvá podruhé a argumentuje „*Proč tě mám srazit k zemi? Jak bych se mohl podívat na tvého bratra Jóaba?*“ Když Asáel podruhé odmítl uhnout, vrazil mu kopí do boku a skolil jej k zemi. Je pozoruhodné, že k těmto dvěma vybidnutím došlo. Celá příhoda Asáela a Abnéra je natolik výrazným prvkem ve vyprávění, že Nadav Na'aman se přiklání ke straně, která se domnívá, že byla do příběhu vložena dodatečně se záměrem poskytnout Jóabovi motiv k následující vraždě Abnéra²¹. Svoji argumentaci podkládá tím, že v následujícím dialogu Jóaba s Abnerem není smrt Asáela

¹⁹ 2Sa 2:10 – 11 David nastoupil k moci ve svých třiceti letech (2Sa 5:4) a 7 let vládl v Chebrónu, Íš-bóšet pravděpodobně dosedl k moci ve stejném roce jako David a dle návaznosti textu vládl jen dva roky. Z toho vyplývá, že tato událost spadá do tohoto období.

²⁰ Fensham, str. 357

²¹ Cryer, str. 392

zmíněna.²² Tato argumentace se však nezdá být zcela přesvědčivá. Jiným, neméně pravděpodobným vysvětlením, může být i to, že se jedná o snahu autora vytvořit dynamický ráz děje a vylíčit bojovnost a neúnavnost Serújíných synů, která si zasluhovala úctu. Abnér si této udatnosti Serújíných synů byl vědom, což lze vypožorovat i z faktu, že Jóabovi navrhl ony bojové hry - stěží by jeden z předních mužů Izraele poctil neznámého velitele tím, že by s ním jednal jako s rovným (ledaže by si byl již vědom prohrané bitvy). Pravděpodobně též nechce mezi sebe a Jóaba postavit smrt jeho bratra, a nepřímo jej tedy zavázat ke krevní mstě. Na druhou stranu, proč by měl brát ohled na členy Davidovy rodiny či její přívržence, když se ji snažil potříit a prosadit Saulův rod? Je možné, že již v tomto momentě Abnér spekuluje nad možností přejít na Davidovu stranu tak, jak se i později stane? Jednalo by se tak o čistý pragmatismus, založený na vývoji děje v neprospěch Saulova nástupce v kontextu probíhající porážky a možné úvahy nad právoplatností Davidova pomazání a jemu projevované Boží přízni, anebo na druhou stranu o prozaičtější důvod, a to o obyčejnou touhu po moci.

Dále zmínka „*Jóab s Abišajem pronásledovali Abnera*“ (2Sa 2:24), navazující na větu „*a každý přijde k místu, kde Asáel padl a zemřel, zůstane stát*“ (2Sa 2:23), vysloveně jmenuje jen Asáelovy bratry pokračující v pronásledování, tedy zaměřuje pozornost posluchače jen na ně dva a implicitně vyjadřuje, že oba bratři jsou ve středu dění, neboť k pronásledování měli významný důvod - krevní mstu.²³ Tak Jóab s Abišajem přitáhli po slunce západu k pahorku Ama²⁴, který je naproti Gíachu²⁵. Abnér je se svou družinou na jednom pahorku a zavolá na Jóaba: *"Což musí meč požírat nepřetržitě? Nevíš, že nakonec zůstává jen hořkost? Kdy konečně poručíš lidu, aby se vrátil a nehonil své bratry?"*²⁶ a Jóab mu odpovídá: *"Jakože živ je Bůh, kdybys byl nepromluvil, byl by se lid stáhl a přestal honit jeden druhého teprve ráno."* (2Sa 2:27)

Tím pronásledování Abnéra a Benjamínovců toho dne končí. Následuje informace o ztrátách mezi Davidovými služebníky, kterých padlo dvacet včetně Asáela. Ztráty Abnéra činily 360 mužů. Asáel byl pohřben v domě svého otce v Betlémě. Jóab se vrací do Chebrónu, kde v té době sídlil David a kde byl pomazán za krále. Z těchto událostí se dozvídáme některé cenné informace o Jóabově charakteru. Za prvé, přestože byl náruživým bojovníkem, jedná

²² Na'aman, Nadav, The list of David's officers (šálíšim), Vetus Testamentum, vol. 38, (1988), str.78

²³ Je zřejmé, že tato pasáž by spadala dle Nadava Na'amana do části, která byla vložena pozdější redakcí, ovšem po jejím vynětí se text začíná drolit a není jednotný. 2Sa 2:17 a 2Sa 2:24 od druhé věty či 2 Sa 2:25 na sebe nenavazují a překvapivě poměrně dobrou spojnicí je právě most vytvořený pasáží o pronásledování Abnéra Asáelem.

²⁴ V celém Tanachu zmíněn jako jméno jen jednou termín Ama, hebr. אָמָא Znamená loket, tzn. míru vzdálenosti.

²⁵ V celém Tanachu zmíněn jen jednou (2 Sa 2:24)

²⁶ 2Sa 2:26 „Zda pro krev požírá meč? Zda nevíš že hořkost zbude naposled? Dokud' neřekneš lidu, aby se vrátil od zpoza svých bratří.“

velmi racionálně a zdrženlivě, snaží se společně s Abnérem předejít krveprolití mezi kmeny Izraele a následně vyslechne Abnérovu výzvu k zastavení pronásledování a to přesto, že je k jeho pronásledování vázán tehdy legitimním právem msty, tedy upřednostňuje společenské zájmy nad své osobní.

Dále se z informace o pohřbení Asáela dozvídáme, že Jóab pocházel z Betléma, tedy ze stejného města jako David, což poukazuje na pravděpodobnost příbuzenského poměru, jak je uváděno v rodokmenech v 1Pa.

Vražda Abnéra

Kvůli obyčejné výtce se Abnér rozohní na Íš-bóšeta a pronese plamennou řeč, ve které se rozhodne připojit k Davidově straně. Zároveň jsme informováni o tom, že Íš-bóšet nebyl s to se ozvat proti Abnérovi (2Sa 3:7-11) a z toho snad lze vyvodit, že Abnér byl nestálou agresivní postavou, od níž si nikdo nemohl být jist dalším tahem. Abnér pak přichází k Davidovi s návrhem, že přikloní Izrael k Davidovi (2Sa 3:12). David souhlasí pod podmínkou, že mu vrátí ženu Míkal, dceru Saula a Davidovu právoplatnou manželku, čímž by David legitimizoval svůj nárok na panovnický trůn Saulovy dynastie. Když se tak stane, připraví pro Abnéra hostinu. Třikrát se opakuje informace, že *David Abnéra propustil a on pokojně odešel* (2Sa 3:21, 22, 23). Vyprávění je přerušeno příchodem Davidových služebníků a Jóaba z výpravy s velikou kořistí (2Sa 3:22). Jóabův příchod je podtržen částicí *hine*, která činí přerušeni vyprávění ještě výraznějším. Lze tedy usuzovat, že Davidovo jednání probíhalo za Jóabovými zády, což je s podivem, když vezmeme v potaz, že se jednalo o hlavního velitele Davidova vojska, který měl co říci k vyjednávání s protivníkem. Dále je zopakována informace o Abnérově odchodu a je rozšířena o zmínku, že už nebyl v Chebrónu. Opakuje se zpráva, že Jóab přišel s celým vojskem, po níž následuje zmínka, že *Jóabovi oznámili, že Abnér, syn Nérův, přišel ke králi a ten jej propustil a on pokojně odešel* (2Sa 3:23). Celá tato pasáž vytváří až skoro neúnosné napětí v textu, které je prolomeno Abnérovou smrtí. Třikrát se opakující informace *pokojně odešel*, má co nejzřetelněji demonstrovat Davidovu nevinu v blízkosti se vraždě. Naopak přenáší pozornost na postavu Jóaba, který vstupuje ke králi a pronáší plamennou řeč, ve které obviňuje Abnéra z postranních úmyslů, že přišel Davida oklamat (2Sa 3:24-25). Za pomoci poslů přivádí Abnéra zpět od studnice Sira.²⁷ Spád běhu událostí je přerušen vloženou větou „*David však o tom nevěděl*“, která má opět posluchači

²⁷ מְבוֹר הַסֵּרָה vyskytuje se jen na tomto místě z celého Tanachu, možný překlad: studnice Přestoupení

deklarovat a podtrhnout Davidovu nevinu. Následně Jóab lstivě zavraždí Abnéra ranou pod žebra v bráně Chebrónu. Posluchači je explicitně oznámeno, že *tak zemřel za krev jeho bratra Asáela*. Krom toho je tento fakt i utvrzován implicitně a to použitím shodujících se slovních obrátů obsažených v obou verších.²⁸

Následně je Jóab Davidem proklet (2Sa 3:28-29). K tomu Holloway dodává: „Jóabovi není pouze přiřčena absolutní odpovědnost za skutek vraždy, ale je proklet v termínech, které byly běžně užívány k vyjádření klatby v oblasti Blízkého východu. Přání, ať jsou Jóabovi potomci stíženi chorobami, násilnou smrtí a chudobou, jsou paralelní k mimobiblickým zdrojům a stejně tak i k Tanachu samotnému a neznamenaají pro vykladače žádnou obtíž.“²⁹ Touto kletbou se David opět distancuje od Abnérovy smrti. Tato proklamace Davidovy nevinu je natolik výrazná, že dovádí řadu badatelů přinejmenším k pochybám, jestli přeci jen David nebyl sám ve vraždách zainteresován, neboť mu přinesly osobní prospěch a v podstatě přivedly vládu nad Izraelem do jeho rukou. Zároveň by v tomto případě naplňovaly i rozsudek, který David nad Abnérem vynesl (1Sa 26:16).

Hned po slovech kletby následuje informace: *Tak Jóab se svým bratrem Abišajem zabil Abnéra, protože v Gibeónu usmrtil v boji jejich bratra Asáela* (2Sa 3:30), což opět dává tuto vraždu do kontextu Asáelovy smrti. Zajímavá je zde informace, která říká, že Jóab vykonal vraždu spolu se svým bratrem Abišajem, i když jeho role ve vraždě není nikde zmíněna. Možná má tento detail poukázat na to, že oba dva byli povinováni krevní mstou, tedy dle platného práva. Nezapomínejme také, že Jóab sledoval i jiný aspekt celé této události a to ten, který zmiňoval v 2S 3:25, tedy nedůvěryhodnost Abnérovy osoby. Je ovšem pravděpodobné, že David by musel podstoupit velení armády Abnérovi za prokázanou službu sjednocení Izraele, jak na to poukazuje Abnérova zřetelná touha po moci, která by zajisté nebyla uspokojena jen třetí hodností. Jeho vrtkavost by byla Davidovi nepřetržitou hrozbou.

V následujících pasážích se David od Abnérovy vraždy ještě jednou distancuje veřejnou účastí na pohřbu, kde nařizuje činit (dokonce i Jóabovi) institucionalizované smuteční konání nad Abnérem, spolu s žalozpěvem a pústem. Ve své poslední promluvě David proklamuje svoji slabost a převahu, kterou nad ním mají Abišaj s Jóabem (2Sa 3:39). Nelze opominout, že text vysloveně hned za sebou zmiňuje, že lid (*podmět lid je čtyřikrát*

²⁸ 2Sa 2:23 וַיִּמְאַן לְסוּר וַיִּכְהוּ אֲבִנָּר בְּאַחֲרֵי הַחַנִּית אֶל־הַחֶמֶשׁ וַתֵּצֵא הַחַנִּית מֵאַחֲרָיו וַיִּפְלֶשֶׁם וַיָּמָת (תחתיו) [תחתיו] וַיְהִי כִלְהִבָּא אֶל־הַמְּקוֹם אֲשֶׁר־נָפַל שָׁם עֲשָׂהֲאֵל וַיָּמָת וַיַּעֲמֹדוּ:

V Asáelově pronásledování Abnéra je třikrát užito slovesa לְסוּר uhnout se, odklonit se z cesty (Pípal).

Od stejného kořene je zde odvozen název studnice Sira

וַיָּשֶׁב אֲבִנָּר חֶבְרוֹן וַיִּטְהַר יוֹאָב אֶל־תּוֹךְ הַשָּׁעַר לְדַבֵּר אִתּוֹ בְּשִׁלִּי וַיִּכְהוּ שָׁם הַחֶמֶשׁ וַיָּמָת בְּדָם עֲשָׂהֲאֵל אָחָיו: 2Sa 3:27

²⁹ Holloway, Steven V., Distaff, Crutch or Chain Gang: The Curse of the House of Joab in 2 Samuel III 29, Vetus Testamentum, vol. 37, 1987, str. 370

určen, z toho dvakrát ještě adjektivem *celý* a následně jednou jako *celý Izrael*) pozoroval, líbilo se mu to, líbilo se mu vše, co král činil a poznal jeho nevinu (2Sa 3:36-37), tedy že Davidovo úsilí mělo nanejvýš přínosný efekt na to, jak jej Izrael přijímal. Dále tato smrt vyústila v podstatě k přimknutí Izraele k Davidovi.

Davidovi služebníci

V 2Sa 8:16 je již Jóab explicitně uveden jako vrchní velitel vojsk.³⁰ Je to v době, která se odehrává po zmínce sjednocení Izraele (2Sa 5:1), a tedy po nejistém období předchozího rozvrácení. Je pozoruhodné, že nevyvstaly žádné protesty ostatních kmenů týkající se vraždy Abnéra a Íš-Bóšeta a Jóabova setrvání v druhé nejdůležitější mocenské pozici. To, že David Jóaba někam neuklidil, aby zajistil klid v zemi a doopravdy potvrdil svá ostrá slova proti němu, může být samozřejmě způsobeno jeho slabostí, kterou vyjádřil v 2Sa 3:39, ovšem je velmi pravděpodobné, že byl na Jóabově osobě závislý. Ostatně sám to svým výrokem v podstatě potvrzuje, jestliže je natolik sláb, že nedokáže čelit svému veliteli, jak pak může čelit hrozbám, které budou ohrožovat jeho vládu?

Vítězství nad Amónci

Další text, který se pojí k Jóabově postavě se nachází v 2Sa 10 od 10. do 14. verše. Jedná se o epizodu, ve které je líčen střet Amónců s Davidovým královstvím. David vysílá Jóaba s celým vojskem bohatýrů. Před samotnou bitvou Jóab zjišťuje, že je v obklíčení, a proto si vybírá nejlepší z izraelských mladíků a zbytek podřizuje svému bratru Abíšajovi. Dává mu instrukce a následně k němu promlouvá povzbuzující řečí: „*Bud' rozhodný! Vzchopme se! Za náš lid, za města našeho Boha! Hospodin nechť učíní, co uzná za dobré.*“ Se svým oddílem napadá Amónovce, kteří se dají na útěk. Následně prchají i Aramejci. Pak se navrácí do Jeruzaléma.

V této epizodě se projevuje jako schopný vojevůdce, který je schopen řešit svízelnou situaci, kdy se octne v obklíčení. Bohužel text nám nepodává informaci o tom, jak bylo početné Jóabovo vojsko, dozvídáme se jen informaci, že stál minimálně proti 33 000 mužů

³⁰ Je zde užit obrat על־הצבא což doslova znamená „nad armádou“

(2Sa 10:6). Sám s vybranými mladíky podniká výpad proti 20 000 Aramejců, kteří se dávají na útěk.

Podstatnou se jeví i promluva, kterou povzbudil svého bratra. Z ní se dozvídáme, že byl Hospodinovým vyznavačem a tedy věrný svému jménu. Válku pravděpodobně koncepčně pojímá jako svatou. Zároveň však vyjadřuje podřízenost Boží vůli, ať je jakákoliv (2Sa 10:12). To mimo jiné znamená, že se oba bratři profilují jako pravověrní Hospodinovi vyznavači. Lze taky vypožorovat, že hned hlavní postavení po Jóabovi, tzn. třetí v celém v Izraeli, zaujímá jeho starší bratr Abíšaj.

Po tomto vítězství je s podivem, že v následujícím tažení proti Aramejcům David nepověřil Jóaba, aby vedl vojska, ale sám se ujímá této role (2Sa 10:15 – 19). O důvodu, proč tomu tak je, lze jen spekulovat. Je však možné, že Jóab přenechává vítěznou roli svrchovanému králi, jak je tomu i v případě 2Sa 12:28, což by znamenalo, že Jóab zcela respektuje svého panovníka a zároveň dbá o udržení izraelské jednoty, když vítězné pozice uvolňuje pro krále - jednotící kámen křehkého Izraelského svazku.

David a Bat-šeba

V následující pasáži je řečeno, že na přelomu roku, kdy králové táhnou do boje, poslal David Jóaba a s ním své služebníky i celý Izrael, aby hubil Amónovce a oblehl Rabu. Čtenář se záhy dozvídá, že David však zůstal v Jeruzalémě. Celý úvod má tedy ironický nádech. I v případě, že termín „na přelomu roku, kdy králové táhnou do boje“ je jen pouhým označením ročního období, čtenář si nemůže nepovšimnout, že ti kdo táhli do boje, byli králové, čímž vzniká výrazný kontrast a pnutí s následnou informací, že David – král zůstal v Jeruzalémě. Tento fakt byl ještě předtím umocněn tím, že David místo sebe vysílá Jóaba a s ním své služebníky a celý Izrael, až se zdá, že jediný, kdo zůstal ve městě, je král sám (2Sa 11:1).

Jóabovo vojenské tažení a moc nad izraelským vojskem následně slouží k zastření Davidova cizoložství s Bat-šebou (2Sa 11:4). Ponejprv je jen poslušný Davidova rozkazu a posílá do Jeruzaléma Chetejce Urijáše (2Sa 11:6), manžela Bat-šeby, se kterou David smilnil. David se intrikami dvakrát snaží přimět Urijáše (2Sa 11:8,13), aby vešel do svého domu a spal se svou ženou a tím zakryl Davidovo otcovství počatého potomka, ale ten odmítá, neboť dodržuje zdrženlivost v období svaté války. Sám Urijáš takto argumentuje: *"Schrána, Izrael i Juda sídlí v stáncích, můj pán Jóab i služebníci mého pána táboří v poli. A já bych měl vstoupit do svého domu, jíst a pít a spát se svou ženou? Jakože jsi živ, jakože živa je tvá duše, něčeho takového se nedopustím!"* (2Sa 11:11) To potvrzuje domněnku, že Jóab svá vojenská

tažení koncipoval jako svatou válku, tedy rozšíření bohoslužby, a jako náboženský akt a opět potvrzuje Jóaba coby Hospodinova vyznavače. Samotná Urijášova poznámka vyznívá vůči Davidovi lehce sarkasticky, neb jmenuje všechny podstatné složky tehdejší Izraelské společnosti, kterak sídlí ve stáncích, ovšem krále do seznamu nezahrnuje, neb ten zůstal v Jeruzalémě. Tím Urijáš akcentuje ironii nastíněnou již na začátku kapitoly vypravěčem. Z jeho řeči je i patrná i úcta, kterou měl k Jóabovi – nejen, že jej zahrnuje do svého výčtu, ale dokonce jej tituluje můj pán, zatímco vůči Davidovi takového oslovení neužije. Deklarace zásad svaté války vytváří kontrast mezi obrazem Davida a Jóaba na jedné straně a postavou Chetejce Urijáše na druhé. Urijáš je cizincem, tedy někým, kdo potřebuje ochranu a dokonce je Hospodinovým vyznavačem. Jedná zcela dle očekávání tak, jak by měl věrný Hospodinův vyznavač jednat. Oproti tomu David a Jóab, ačkoliv se oba prezentují jako vyznavači Hospodina, tedy jako spravedliví, oba zneužívají své moci a projevují se jako pokrytci využívající smrt nevinného k ospravedlnění svých osobních chyb. David pro zakrytí svého smilstva s Bat-šebou, Jóab k zastření svých vojenských neúspěchů a špatné válečné taktiky, jak uvidíme dále.

Když David zjistí, že se mu nepodaří Bat-šebino těhotenství zakrýt lstí, rozhodne se vypořádat se s kompromitující situací razantněji. Posílá Urijáše zpět k Jóabovi s instrukcemi: *"Postavte Urijáše do nejtěžšího boje a pak od něho ustupte, ať je zabit a zemře."* (2Sa 11:15). Jóab vyplní Davidův příkaz, ovšem během bitvy Amónci učiní výpad a Jóab utrpí ztrátu několika mužů. Ve své zprávě Davidovi říká poslovi: *"Vypovíš králi všechno o té bitvě."*²⁰ *On ti v návalu královského rozhořčení jistě vytkne: »Proč jste bojovali tak blízko města? Což jste nevěděli, že z hradeb střílejí?«* (2Sa 11:19-20). Tím ovšem překrucuje fakta, jak ke ztrátám došlo. Je zjevné, že očekává panovníkův hněv kvůli ztrátám a proto ještě zprávu doplňuje předpokládanou Davidovou odpovědí, uvádějící analogický příklad z knihy Soudců *"Kdo zabil Abímeleka, syna Jerúbešetova? Nebyla to žena, která na něho svrhla ze zdi mlýnský kámen, takže umřel v Tebesu? Proč jste se přibližovali k hradbám?«* Pak řekneš: *»Také tvůj služebník Chetejec Urijáš je mrtev.«*" (2Sa 11:21). Očekává, že zmínka o Urijášově smrti zmírní Davidův hněv. Menahem s Perrym si ve své práci všimají, že Jóabova analogie má dvě roviny, ve kterých ji lze rozvíjet. První je rovina uzavřené analogie, tedy to, jak se oba případy přesně shodují, druhá pak rovina otevřené analogie, tedy určitého kontextu obou vyprávění, jež se vzájemně rozvíjejí. Menahem spolu s Perrym uvádějí: „Mezi materiály, které „oficiálně“ nevstoupily do analogie mezi Abímelekovy a Davidovy válečné scény, nacházíme status padlého obléhatele (král x občan), identita a pohlaví osoby, která jej skolí (žena x lučištník), místo události (Thebez x Raba) atd. Ale tyto materiály nádherně zapadají

do vzorce uvnitř širšího kontextu tak, jak to podporují obecné ironické tendence příběhu. Příběh Abímeleka formálně citovaný jako paralelní k příběhu války o Rabu ironicky poskytuje paralelu ke „*králi v jeho městě*“. Oba králové, David i Abímelek, padli kvůli ženě (také ale v jiném smyslu Urijáš). A co více, nechvalně známý incident Abímelekovy smrti se jeví jako – pro Jóaba a čtenáře - konotace k hanbě, kterou uvalila na příslušníka královské rodiny ruka ženy.

V tom hodila nějaká žena Abímelekovi na hlavu mlýnský kámen a prorazila mu lebku. Rychle zavolal svého zbrojnoše a poručil mu: "Vytas meč a usmrť mě, ať o mně neříkají: »Zabila ho žena!«".... (Sd 9:53-54)

Tyto hanlivé konotace krále válečníka, usmrčeného ženou, jsou zřetelně sdílené Davidovým a Abímelekovým příběhem, ne však vojenským nezdarem u Raby, zaměřeným na Urijášovu ctihodnou smrt. Krom toho Abímelek se pokusil zakrýt hanbu ze strachu z pomluv, které by se rozšířily mezi lidmi ("*Vytas meč a usmrť mě, ať o mně neříkají...*"), ale s malým úspěchem. A přesně zmínka, již zde Jóab činí, potvrzuje to, čeho se Abímelek nejvíce obával a co se mu vskutku přihodilo: Abímelek se stal klíčovým slovem, klasickým příkladem ostudného pádu krále skrze ruce ženy. Tento rys se taktéž objevuje v Davidově příběhu, avšak ne v Jóabově a Urijášově epizodě. David také činí zoufalé snahy, aby si zachránil tvář. Ale se stejně malým úspěchem a se stejným výsledkem, že celá neslavná epizoda byla zvěčněna (v textu před námi) jako ještě klasičtější memento.³¹ Dále pak rozvíjejí: „Dokonce rysy, které se zdají být zcela autonomní, mají určitou roli v rozvíjení ironického aspektu analogie. Například fakt, že David je spojen s Abímelekiem – právě protože je mezi nimi takový rozdíl – haní Davidův obraz. Tím více, že si čtenář může vybavit, že ačkoli Abímelek padl rukou ženy, šel alespoň do války v čele své armády, zatímco David padl rukou ženy přesně kvůli tomu, že se vyhýbal válce.

Samozřejmě, že vypravěč neučiní ironickou analogii pod svým vlastním jménem. Nezvyklé je, že analogie je od něj dvakrát vzdálena. To vytváří „dramatickou“ analogii učiněnou skrze „druhou úroveň“ konverzace (vypravěč cituje Jóaba, který cituje Davidovu očekávanou odpověď). Jelikož vypravěč neodhaluje vnitřní svět svých charakterů, neexistuje žádný způsob jak rozeznat, nakolik si Jóab uvědomoval dosah svého příměru. Věděl Jóab o Davidově komplikované situaci a podsunul toto srovnání? Zdánlivě orientované na něco jiného – jiný ukrytý háček (opět jako zcela soukromý vtíp, poněvadž posel nic netušil)? Nebo Jóab dělá nevinnou imitaci a vševědoucí vypravěč ji uvádí tak, aby vystavěl společně se

³¹ Perry/Sternberg, str. 312

čtenářem náhradní schéma za Jóabovými zády? V obou případech se ironie zostřuje, poněvadž tato pichlavá analogie je vložena do Davidových úst.³² Jóabův posel však řeč, kterou mu Jóab přednesl, do své promluvy k Davidovi nezahrnuje. Je tedy jen zázrakem, že nevyпустиł i nejdůležitější informaci o Urijášově smrti (2Sa 11:23).

K postavě Jóaba je třeba ještě říci, že při obdržení druhého Davidova rozkazu s or telem smrti pro Urijáše je vidět, že se Jóab pravděpodobně dovtípil alespoň přibližně, v jaké je David situaci. Jóab se zachoval loajálně ke králi a pomohl mu jeho situaci řešit s tím, že sám pak vraždu Urijáše využívá. Vražda Urijáše lpí na Davidovi stejně tak jako na Jóabovi. Vypravěč dokonce Jóabovu vinu nepřímou potvrzuje a přičítá k jeho předchozí vraždě, když David v podstatě parafrázuje Abnérův výrok³³. Situace je zde samozřejmě - Abnér nabádá k zastavení krveprolití bratří a David v první řadě vybízí k vyhlazení Amónců. Ovšem výrok má i druhou rovinu, ve které omlouvá Jóabovy ztráty a vraždu Urijáše, tedy v podstatě zbytečně prolitou krev bratří. V posledku se jedná o výrok zcela opačný k Abnérovi, který ještě více vykresluje Davidův hřích a Jóabovo provinění. Zároveň nepřímou indikuje, že Jóabova vina na vraždě Abnéra nebyla zapomenuta. Ovšem je vhodné vyzdvihnout i fakt, že David se celou touto peripetií dostal do stejné situace jako Jóab, také on je usvědčen svou argumentací z 2Sa 4:11 a je proto vinen vraždou spravedlivého a tedy hoden smrti.

Jóab a Raba

Později se dozvídáme o pokračování Jóabova tažení proti Amóncům a Rabě. Jóab informuje Davida *"Bojoval jsem proti Rabě a dobyl jsem Město vod. Nyní tedy seber zbytek lidu a polož se proti tomu městu a dobuď je, abych nedobyl to město já, aby nad ním nebylo povoláváno mé jméno."* (2Sa 12:27-28) Je vidět, že Jóabova snaha o dobytí Raby byla konečně úspěšná. Jóab se opět projevuje jako schopný velitel oddaný králi a přestože je zřejmé, že se těšil podpoře svých vojsk, neohrožuje Davidovo postavení a přenechává mu zásluhy na dobytí. Zároveň je zde stále cítit ono ironické pnutí vzniklé tím, že celý Izrael se nacházel ve svaté válce, zatímco David setrval v Jeruzalémě.

Jóab a Abšalóm

Další významnou roli sehrává Jóab v epizodě pojednávající o Davidovu synu Abšalómovi. Aby pomstil potupení své vlastní setry Támar, dopustí se Abšalóm vraždy svého nevlastního

³² Perry/Sternberg, str.313

³³ 2Sa 2:26 Abnér zavolal na Jóaba: "Což musí meč požírat nepřetržitě? Nevíš, že nakonec zůstává jen hořkost? Kdy konečně poručíš lidu, aby se vrátil a nehonil své bratry?"

2Sa 11:25 David řekl poslovi: "Vyřid' Jóabovi: »Nepokládej to za nic zlého, vždyť meč požírá tak i onak. Zesil svůj boj proti městu a zboř je.« Posilni ho!"

bratra Amnána. Král David na obě tyto události v zásadě nereaguje. Wesselius předpokládá, že důvod, proč David nepotrestal Amnána za znásilnění Támar, je ten, že si uvědomoval pocit hanby, neboť to co Amnón učinil Támar, je srovnatelné s jeho vlastním jednáním vůči Urijášovi. Absence Davidova zásahu nicméně dala Abšalómovi motiv a důvod k zavraždění Amnána.³⁴ Zároveň tento čin otevřel Abšalómovi cestu vstříc ke královské moci.³⁵ Ten ale prchne do vyhnanství. Následuje moment, ve kterém do příběhu vstupuje Jóab. Je řečeno: *Jóab, syn Serújin, poznal, že král je Abšalómovi nakloněn* (2Sa 14:1). Za pomoci moudré ženy z Tékoje³⁶ vyjednal návrat Abšalóma zpět do Jeruzaléma. Je otázkou, co Jóab tímto krokem sledoval. Jistě se zde promítají jeho úvahy nad osudem Izraele při tázání se, kdo nastoupí na Davidův trůn. A tedy snaha o vybrání vhodného následovníka trůnu schopného a rázného. Abšalóm takovým byl, když se projevil a rozhodl se netrpět zločin, kterého se dopustil jeho bratr a který jeho otec nechal bez odezvy. Nebo se zde pouze promítá Jóabovo přátelství k Abšalómovi, o kterém však nikde není zmínka, a které by působilo nanejvýš podivně, když následně Jóab odmítá s Abšalómem mluvit.³⁷ Či se tu projevují sympatie k Abšalómovi na základě jeho činu, neb přeci vykonal to, co musel, mstu, a za ni následně trpí. Zcela zřetelně prožívá stejnou situaci jako sám Jóab po vraždě Abnéra, kdy jej David proklel. Nevisel snad nad Jóabem od té doby stín smrti? Jelikož David uzavřel spojenectví s Abnérem a následně se distancoval od jeho smrti, byl tedy v posledku zavázán jej pomstít.

David správně vytuší, že ženu z Tékoje poslal Jóab. Zde se lze opět jen ptát, zda-li prohlédl to, že Jóab tím sleduje vlastní cíl, anebo zda si byl vědom, že se před Jóabem zmiňoval o svém vztahu k Abšalómovi. Proč by však tedy Jóab nepromluvil s Davidem přímo? Dále by čtenáři nemělo uniknout, že toto je již šestý případ, kdy je v Davidově příběhu popsán institucionalizovaný způsob držení smutku za mrtvého. První místo, kde je zármutek zmíněn, se týká pádu a vraždy Saula (2Sa 1:11), druhé zprávy o skonu Abnéra (2Sa 3:21), třetí zprávy o úmrtí Urijáše (2Sa 11:26). Čtvrtý výskyt z této řady vybočuje, neb příčinou úmrtí je Boží trest a David drží smutek zcela obráceně před úmrtím prvního dítěte Bat-šeby (2Sa 12:16). Pátým místem, kde se toto děje, je Davidův smutek nad Amnámem (2Sa 13:31,36), následně zde žena z Tekóje předstírá smutek, který se v zásadě vztahuje ke smrti Amnána (2Sa 14:2). Následují další dva případy: smrt Abšalóma (2Sa 19:1) a usmrcení 7

³⁴ Wesselius, str. 345

³⁵ Wesselius, str. 339

³⁶ Hebr. *טקו* je zmíněna mezi opevněnými městy, které nechal vystavět Rachobeám v 2Pa 11:6 společně s městem Betlémem. 1Pa 2:24, 4:5 zmiňují stejné jméno pro potomka Davidovy dynastie společně se jménem Betlémem 1Pa 4:4 .

Je otázkou, zda lze toto jméno odvozovat od slovesného kořene *טקח* - tedy houkat, zahoukat, troubit, zatroubit, vytrubovat, rozbít (stan), přibít, vbít, plácát, tleskat, zarazit (Pípal).

³⁷ 2Sa 14:29

Saulových potomků (2Sa 21:10). Tyto případy mají, krom popsaných projevů smutku, společný ráz v tom smyslu, že všechny jsou propojeny tématem msty. V prvním případě mstí David Saula, v druhém Jóab Asáela, ve třetím je ke mstě zavázána Urijášova rodina, čtvrtý je převrácený, neb zasahuje Hospodin a mstí Urijáše trestem Davida, pátý případ, který se v podstatě kryje s šestým, zavazoval Davida k potrestání Abšalóma, sedmý zase mstou k Jóabovi, v osmém případě lpěla krev na Saulově domě za smrt Gibeónanů. Z těchto výskytů se lze domnívat, že msta byla v té době zcela běžným, legálním a oprávněným aktem. Tím je podepřena domněnka Jóabovy obavy ze své smrti a tedy snaha vyžádat si na Davidovi milost. Osvětlovalo by to i pozornost, kterou Jóab věnoval ženině promluvě a zcela ústřední roli msty v její řeči (2Sa 14:3-20).³⁸ Zároveň by se jevilo i pochopitelnějším Jóabovo klanění se a dobrořečení králi (2Sa 14:21-22). To, že David Jóaba nezasáhl, by poukazovalo na jeho nepostradatelnost pro Davidovu vládu a Jóabovo dominantní postavení, které se bál ohrozit i David.

Abšalóm se vrací zpět do Jeruzaléma (2Sa 14:23) a král mu odpouští (2Sa 14:33). Davidova nerozhodnost v posledních záležitostech a naopak Abšalómova ráznost dovádí Abšalóma k pokusu o převrat. Demonstruje svou sílu tím, že si obstarává koně a pak zcela populisticky získává popularitu tím, že se staví do opozice vůči Davidovi. Velmi úspěšně vytváří svůj „mediální“ obraz panovníka, který rozumí starostem obyčejných lidí a jenž nežije uzavřen v paláci v útrobách státní byrokracie a naopak rozmlouvá s Izraelci v branách jako rovný s rovným.³⁹ Nakonec využívá stále přítomného napětí mezi Judou a severním Izraelem a lstí vyvolává státní převrat.

Přestože povstání bylo z počátku velmi slabé a nemělo příliš velkou podporu (200 mužů, 2Sa 15:11) a bylo by možné jej rychle potlačit, David v podstatě resignuje a prchá pryč z Jeruzaléma. Zde je potřeba zmínit ještě několik informací k postavě Abšalóma. Důvodem je nejen vykreslení situace, ale hlavně vytvoření potřebných souvislostí, jež jsou nezbytné pro porozumění dalším částem textu. Abšalóm provolaný králem (2Sa 15:11; 16:16) přichází do Jeruzaléma, který jeho otec opustil, a vypravěč nás informuje *a byl s ním i Achítofel* (2Sa 16:15).

Ačkoli osoba Achítofela nehraje hlavní roli, zaujímá v příběhu důležité místo. To je patrné i z vypravěčova přístupu, když ji výrazně zmiňuje. Na její vstup do děje je čtenář již

38 Ona řekla: "Nechť prosím král pamatuje na Hospodina, svého Boha, aby krevní mstitel neusiloval dál o zkázu a aby mého syna nezahladili."

39 Lze jen podotknout, že je zcela neuvěřitelné, nakolik je tato praxe funkční. Dokonce v dnešní době v demokratickém zřízení se způsob, jakým politici získávají své voliče a jejich důvěru, neliší od dob biblických. To jen svědčí o univerzálnosti biblického příběhu, jenž zůstává stále aktuální. Lze tedy říci - ačkoli se mění vnější podmínky a konstituce situací, jádro a principy zůstávají stále stejné.

připraven z předchozího vypravěčova vyprávění zmínkou: „*Achítofel je mezi spiklenci s Abšalómem*“ (2Sa 15:31). Jeho důležitost vyvyšuje jak ráznost, která spočívá ve strohosti informace, tak i Davidova reakce ve stejném verši: "*Hospodine, zhat' prosím to, k čemu bude Achítofel radit!*" To vše je ještě jednou umocněno Davidovým příkazem k Chúšaji Arkijiskému: "*Půjdeš-li dál, budeš mi břemenem. Vrátiš-li se do města a řekneš Abšalómovi: »Králi, jsem tvým služebníkem; dříve jsem byl služebníkem tvého otce, nyní budu služebníkem tvým«, překažíš to, k čemu bude Achítofel radit*" (2Sa 15:34). Mezitím Abšalóm přichází do Jeruzaléma, kde na radu Achítofela veřejně vchází k ženám svého otce. Převzetím harému (2Sa 16:20) fakticky demonstruje převzetí veškeré moci.⁴⁰ Tato informace není ovšem nikterak nahodilá a je ji třeba vnímat v souvislosti s Nátanovým proroctvím k Davidovi.⁴¹ Jedná se ve skutečnosti o ohlášený Hospodinův trest a tedy o začátek řetězce událostí, které David sám vyvolal svým přečinem s Bat-šebou a spolu s Jóabem jejich zločinem na Urijášovi.⁴² Vypravěč posluchače utvrzuje v přesvědčení, že skutečnost funguje na základě

⁴⁰ Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona, Český ekumenický překlad, Česká Biblická společnost 1995, str. 276 (dále jen ČEP)

⁴¹ Hospodin poslal k Davidovi Nátana. Ten k němu přišel a řekl mu: "V jednom městě byli dva muži, jeden boháč a druhý chudák. Boháč měl velmi mnoho bravy a skotu. Chudák neměl nic, než jednu malou ovečku, kterou si koupil. Živil ji, rostla u něho spolu s jeho syny, jedla z jeho skývy chleba a pila z jeho poháru, spávala v jeho klíně a on ji měl jako dceru. Tu přišel k bohatému muži návštěvník. Jemu bylo líto vzít nějaký kus ze svého bravy či skotu, aby jej připravil poutníkovi, který k němu přišel. Vzal tedy ovečku toho chudého muže a připravil ji muži, který k němu přišel." David vzplanul proti tomu muži náramným hněvem. Řekl Nátanovi: "Jakože živ je Hospodin, muž, který tohle spáchal, je synem smrti! A tu ovečku nahradí čtyřnásobně zato, že něco takového spáchal a neměl soucitu." Nátan Davidovi odvětil: "Ten muž jsi ty! Toto praví Hospodin, Bůh Izraele: Já jsem tě pomazal za krále nad Izraelem a já jsem tě vytrhl ze Saulových rukou. Dal jsem ti dům tvého pána a do tvé náruče ženy tvého pána, dal jsem ti dům Izraelův i Judův, a kdyby ti to bylo málo, přidal bych ti mnohem víc. Proč jsi pohrdl Hospodinovým slovem a dopustil ses toho, co je v jeho očích zlé? Chetejce Urijáše jsi zabil mečem a jeho ženu sis vzal za manželku, zavraždils ho mečem Amónovců. Nyní se už nikdy nevyhne meč tvému domu, protože jsi mnou pohrdl a vzal jsi Chetejci Urijášovi ženu, aby ti byla manželkou. Toto praví Hospodin: Hle, já způsobím, aby proti tobě povstalo zlo z tvého domu. Před tvýma očima vezmu tvé ženy a dám je tomu, kdo je ti blízký; ten bude s tvými ženami spát za bílého dne. A ačkoli tys to spáchal tajně, já tuto věc učiním před celým Izraelem, a to za dne." David Nátanovi řekl: "Zhřešil jsem proti Hospodinu." Nátan Davidovi pravil: "Týž Hospodin hřích s tebe sňal. Nezemřeš. Poněvadž jsi však touto věcí zavini, aby nepřátelé Hospodina znevažovali, syn, který se ti narodí, musí zemřít." (2Sa 12:1-14)

⁴² Moderní čtenář má nevýhodu, když čte prastaré hebrejské příběhy, ne tak kvůli tomu, že by si nebyl vědom základních konceptů dávných Izraelitů, ale spíše kvůli tomu, má pocit, že se na něj nevztahují. Dobrý příklad můžeme najít v „Nástupnickém vyprávění“. Je často předpokládáno, že ovečka, o kterou se staral chudák a která následně byla od něj vzata boháčem, v podobenství, které řekl Nátan Davidovi v 2Sa 12:1-6, je Bat-šeba. Ta je automaticky považovaná za slabší stranu manželství, zatímco pro původního čtenáře muselo být zcela evidentní to, že když je Bat-šeba otevřeně nazývána něčí dcerou, namísto toho, aby bylo zmíněno jméno jejího muže (2Sa 11:3 Bat-šeba dcera Eliáмова), tudíž to byl Urijáš Chetejec, cizinec, kdo byl tou slabší stranou v porovnání s Bat-šebinou rodinou. Když podobenství zmiňuje ovečku, zjevně tím zamýšlí Urijáše. Tento úhel pohledu podobenství je potvrzen závazkem čtyřnásobné kompenzace, kterou David uvalil na bohatého muže a tudíž i na sebe. Toto čtyřnásobné nahrazení koresponduje s Nátanovým verdiktem „nyní se už nikdy nevyhne meč tvému domu“ (2Sa 12:10) a to musí být vzato doslovně. David ztratí všechny čtyři syny, kteří jsou mu připsáni v této chvíli Nástupnickým vyprávěním, Bat-šebino nenarozené dítě, Amnón, Abšalóm a po Davidově smrti Adonijáš (jak je zmiňováno v Babylonském talmudu, Joma 22B). Davidův zločin odloučení Bat-šeby je naopak potrestán pouze Abšalómovým převzetím Davidových konkubín. Zdá se pravděpodobné, že Davidova nezvyklá slova v 2Sa 11:3 "Není to Bat-šeba, dcera Eliáмова, manželka Chetejce Urijáše?" naznačuje Davidovu úvahu očividně

kauzálního principu. Vykonaná akce (hřích) vyvolává reakci (trest). Zároveň se tím vysvětluje Davidova pasivita a způsob, kterým se vyznačují nepříznivé situace, jež se sypou na jeho hlavu. Ostatně sám David si je skutečnosti, že se jedná o Boží trest, vědom a své přesvědčení vyjadřuje ve svých promluvách v několika dřívějších situacích.⁴³ Tím ovšem vypravěč rozšiřuje koncept kauzální reality o velmi podstatný motiv, kterým je lítost a odpuštění.⁴⁴ Zároveň do konceptu kauzality zavádí utrpení jako prostředek milosrdenství a očištění od viny.⁴⁵

Zpět k postavě Achítofela. Čtenář je následně informován velmi podivuhodnou a nápadnou informací „*Radit se s Achítofelem, který byl v těch dnech rádce, bylo jako doptávat se na Božské slovo. Tak tomu bylo s každou Achítofelovou radou, dávanou jak Davidovi, tak Abšalómovi.*“ (2Sa 16:33) Tím je ještě více umocněna, skoro až do nepřiměřené míry, pozornost upřená na Achítofelovu postavu. S přihlédnutím k principu „*over-stress*“ je zřejmé, že vypravěč od čtenáře očekává, že v příběhu nalezne spojitosti, které nejsou na první pohled patrné, ale jsou zcela zásadní pro porozumění příběhu.⁴⁶ Další a nejpodstatnější Achítofelova rada, která by Abšalómovu povstání dovedla k zdárnému konci, ovšem vykonána není, neboť je překažena radou Chúšaje Arijského. *Abšalóm a všichni izraelští muži prohlásili: "Rada Chúšaje Arkijského je lepší, než rada Achítofelova."* (2Sa 17:14) Zároveň se však dozvídáme, že ve skutečnosti: „*To Hospodin přikázal překazit dobrou radu Achítofelovu, aby na Abšalóma uvedl zkázu.*“ (2Sa 17:14), tedy zmar rady, je vypravěčem zasazen do souvislosti Hospodinova milosrdenství vůči Davidovi a možná potažmo i do kontextu Hospodinova zaslíbení (2Sa 7). Již zde je tedy zcela patrné, že celé Abšalómovu

vedoucí k závěru, že si může dělat, co se mu zlíbí beze strachu z následků. Wesselius, str. 346-7, poznámka pod čarou č.15

⁴³ 2Sa 15:11-12: „A David Abišajovi a všem svým služebníkům řekl: "Hle, můj syn, který vyšel z mého lůna, ukládá mi o život. Oč větší důvod má k tomu ten Benjamínek! Nechte ho, ať zlořečí, neboť mu to nařídil Hospodin. Snad Hospodin pohlédne na mé ponížení, snad mi Hospodin za to jeho dnešní zlořečení odplatí dobrem!"

2Sa 15:25-26: Potom král Sádokovi nařídil: "Dones Boží schránu zpět do města. Naleznu-li u Hospodina milost a on mě přivede zpět, dá mi spatřit ji i svůj příbytek. Řekne-li: »Nelíbíš se mi«, ať se mnou naloží, jak uzná za dobré."

2Sa 15:19-20: "Proč jdeš s námi i ty? Vrať se a zůstaň s králem. Jsi přece cizinec, vyhoštěný ze svého domova. Včera jsi přišel a dnes bych měl chtít, abys jako štvanec šel s námi? Já jdu, protože jít musím, ty však se vrať se svými bratry zpátky. Milosrdenství a věrnost buď s tebou."

⁴⁴ Ten by mohl být při povrchním čtení též nahlížen jen jako určitá zpětná vazba kauzativního chápání reality na principu akce (lítost) vyvolává odezvu (omilostnění), to ovšem neplatí, jak je si David vědom, když nás informuje „Snad Hospodin pohlédne....“ (2Sa 15:11, viz též pozn. 31) Tím, že větu koncipuje jako přání, explicitně vyjadřuje, že Hospodinova milost nemůže být vnímána kauzálně, a že naopak zcela závisí na Hospodinově svobodné vůli. Stejný princip vyjadřuje také 2Sa 12:13-14.

⁴⁵ Tomuto tématu se ovšem zde nemůžeme věnovat. Rozsahem by mu náležela samostatná práce, navíc je pravděpodobné, že již bylo rozpracováno v náležitě šíři. Zároveň je opět třeba zmínit, že ačkoliv daná problematika zdánlivě nemá s postavou Jóaba nic společného, je tomu přesně naopak, jak bude vyloženo v části pojednávající o Jóabově smrti.

⁴⁶ Těmi se ovšem budeme zabývat až v pasáži pojednávající o smrti Jóaba, abychom předešli rozdrobení příběhu.

povstání je odsouzeno k nezdaru, neboť bylo implicitně vyjádřeno, že David našel v Hospodinových očích milost. Vypravěč pak postavu Achítofela opouští a nechává ji zmizet ze scény rozehraného dějství (2Sa 17:23).

Vraťme se k Davidově útěku, během nějž Davidovi zlořečí Šimeí - muž z čeledi Saulovy. Jediný, kdo reaguje, je Abíšaj, bratr Jóaba, a táže se Davida: *"Copak tento mrtvý pes smí zlořečit králi, mému pánu? Nejráději bych šel a srazil mu hlavu."* David však odmítá a poprvé se snaží vymanit z moci Serújíných synů. Za zlořečení králi však byl trest smrti, protože byl hodnocen jako vzpoura proti Hospodinu.⁴⁷ Abíšaj tedy jen nárokuje vykonání platného práva, protože Davidovo zdráhání nepřímo uráží Boží majestát. Na druhou stranu David jeho zlořečení vztahuje jen na svou osobu, neboť uznává, že se jedná o následek jeho činů. Za iniciátorem Šimeiho slov vidí Hospodina a jeho trest⁴⁸, zároveň doufá, že utrpení, které prožívá, způsobí, že jej z něj Hospodin sejme.⁴⁹ Sledem těchto informací jsme se od vypravěče dozvěděli, že Abíšaj zůstal věrný Davidovi, a dále je zmíněno, že Abšalóm ustanovil nad vojskem namísto Jóaba Masu, vlastního bratrance Jóaba.⁵⁰

V následujících přípravách k závěrečné bitvě David rozdělil lid na třetinu s tím, že dvě z nich svěřil Serújíným synům a poslední třetinu Itajovi Gatskému. Zde je opět nepřímo vyjádřeno, nakolik byli Abíšaj s Jóabem spolehliví a pro Davida nepostradatelní, a též bylo podtrženo jejich výsostné postavení hned po Davidovi (2Sa 18:2-3). Zároveň je možné usuzovat, že vůdčí pozice jedné třetiny armády byla svěřena Itajovi za jeho prokázanou věrnost (2Sa 15:19) a možná i kvůli Davidově snaze o omezení vlivu Serújíných synů, přestože se jich nemohl zbavit docela. Poukazoval by na to i fakt, že celé vedení nebylo svěřeno Jóabovi jako v předchozích případech. Tuto snahu by utvrzovala i skutečnost, že po skončení celé této epizody bylo velení Jóabovi odňato (2Sa 19:14).⁵¹ Mohlo by se i jednat o opatření, kterým se snažil David zajistit splnění svého přání, které bude popsáno dále. Lid Davida přesvědčí, aby zůstal ve městě a netáhl do bitvy. Král svým velitelům Jóabovi, jeho bratru Abíšajovi a Itajovi Gatskému přikazuje, aby jednali s Abšalómem šetrně. Následně je tato informace zdvojená tím, že: *„Všechn lid slyšel, co král všem velitelům ohledně Abšalóma přikázal.“* (2Sa 18:5) a vyjadřuje králův vztah k Abšalómovi a zároveň tvoří pozadí pro následující část příběhu. Tato informace je pak dokonce ztrojena z úst jakéhosi muže,

⁴⁷ ČEP, str. 279

⁴⁸ „Nechte ho, ať zlořečí, neboť mu to nařídil Hospodin.“ 2Sa 16:11

⁴⁹ „Snad Hospodin pohlédne na mé ponížení, snad mi Hospodin za to jeho dnešní zlořečení odplatí dobrem!“ 2Sa 16:12

⁵⁰ Místo Jóaba ustanovil Abšalóm nad vojskem Amasu. Amasa byl synem muže jménem Jitra Izraelský, který vešel k Abígale, dceři Náchašově, sestře Serúji, matky Jóabovy.“ 2Sa 17:25

⁵¹ To je samozřejmě také nutné vnímat v souvislostech s Jóabovým přestoupením Davidova rozkazu, jak bude ukázáno dále.

který informuje Jóaba, že viděl Abšalóma visícího na posvátném stromě.⁵² V textu vzniká neuvěřitelné napětí, neboť posluchači je třikrát sděleno, že Abšalóm má být ušetřen. To vyvrcholí, když Jóab Abšalóma brutálně zabije a překročí Davidův rozkaz.⁵³ Je zde opět čitelný dominantní a rázný charakter Jóaba, který řeší situace nekompromisně, tedy že se nezastavuje před lidmi, kteří ohrožují pozici krále, což mu ovšem současně nezabraňuje jednat rozumně, tj. odvolat pronásledování Izraele a zabránit zbytečnému krveprolití (2Sa 18:16). Zároveň se nepřímo dozvídáme o Jóabově lstivosti, ze které jej obviňuje onen neznámý muž.⁵⁴ Z následujícího děje je patrné, že Jóab si svého přečinu byl vědom a věděl, že smrt Abšalóma krále zarmoutí a proto také Achímaasovi, synu Sádoka, rozmlouvá, aby Davidovi zvěstoval zprávu o vítězství. Sám argumentuje, že by nebyl nositelem dobré zprávy, neboť králi zemřel syn. Zdá se tedy, že Abšalóma zabil jen se záměrem stabilizace situace v království a upevnění Davidovy moci, neboť David by byl pro svou náklonnost Abšalóma výrazněji nepotrestal a celá situace by se mohla opakovat. Achímaas společně s Kúšijcem předávají Davidovi zprávu o vítězství a smrti jeho syna. David se otřesen uklízí do ústraní, kde naříká nad smrtí Abšalóma. Proměňuje vysvobození ve smutek. Do této situace opět vstupuje Jóab velmi tvrdou řečí k Davidovi.⁵⁶

⁵² 2Sa 18:12 "I kdybych dostal na ruku tisíc šekelů stříbra, nevztáhl bych ruku na královského syna. Na vlastní uši jsme přece slyšeli, co král přikázal tobě, Abišajovi a Itajovi: »Jen mi dejte pozor na mládence Abšalóma!«

⁵³ 2Sa 18:15 samotná zpráva o Abšalómově prohře a úmrtí má nanejvýš ironický charakter. Izrael utrpí drtivou porážku, přestože je pravděpodobně v početní převaze dle rady Chúšaje. Čtenáři je sdělena podivná informace, že les ten den pohltil více lidu, než meč sám. Abšalóm je zrazen koněm, tedy symbolem cizího kultu, jenž vběhne pod větve posvátného stromu, tak že jeho pán uvázl hlavou v koruně a zůstal viset mezi nebem a zemí. Následně jej Jóab proklál třemi kopími do srdce. S tím, že je řečeno, že byl v objetí posvátného stromu ještě živý. Což znamená, že pokud by jej nezabil Jóab, pravděpodobně by jej usmrtil posvátný strom. A poté jej deset Jóabových zbrojnošů ubilo k smrti. Abšalóm je trojnásobně usmrčen.

Je možné, že Abšalómová vzpoura proti slabé vládě jeho otce byla spojena i s odklonem od Hospodinova kultu a tedy i revoltou proti Davidovým normám, jak tomu nasvědčuje postavení posvátného kůlu v 2Sa 18:18 a nebo užívání koní, symbolu slunečního kultu.

⁵⁴ 2Sa 18:13 Mám být sám proti sobě? Před králem se přece pranic neukryje, ba ty sám by ses proti mně postavil."

⁵⁶ Vstoupil ke králi do domu Jóab a řekl: "Dnes jsi způsobil hanbu všem svým služebníkům, kteří dnes zachránili život tvůj i životy tvých synů a tvých dcer i životy tvých žen a životy tvých ženin. Miluješ ty, kdo tě nenávidí a nenávidíš ty, kdo tě milují. Vždyť jsi dnes dal najevo, že ti nejsou ničím ani velitelé ani služebníci. Dnes jsem poznal, že kdyby zůstal naživu Abšalóm a my všichni bychom dnes byli mrtvi, měl bys to za správné. Vstaň nyní, vyjdi a vlídně promluv ke svým služebníkům! Přisahám při Hospodinu: Nevyjdeš-li, nebude této noci s tebou nocovat ani jeden muž. A bude to pro tebe horší než všechno zlo, které na tebe dolehlo od tvého mládí až do nynějška." Král tedy vstal a usedl v bráně. Všem lidu bylo oznámeno: "Hle, král sedí v bráně." I vyšel všechen lid před krále. Izrael se pak rozutekl, každý ke svým stanům. 2Sa 19:6-9

⁵⁸ To samo o sobě mohlo být způsobeno čistě pragmatickou úvahou nad tím, že s Šimeim bylo tisíc mužů z Benjamína (2Sa 19:18) a tedy případný konflikt s Šimeim by se mohl zvrhnout v krvavou řež. Což následně mohlo mít neblahý dopad na Davidovu situaci, ve které se opět jako král ujímá moci.

Jedná jako realista a uvědomuje si, že pokud má království nabýt své dřívější stability, potřebuje mít panovníka, který bude schopen se postavit za lid, proto v podstatě Davidovi pohrozí, že když nevyslyší jeho radu, odvrátí se od něj a přivede Izrael do dalšího rozdělení. A David se podvoluje - možná že z důvodu uznání pravdivosti Jóabovy výtky. Ovšem hrozba, že by se od něj odtrhnul Izrael a přimknul se k někomu, kdo nebyl jeho milovaný potomek, zajisté také hraje svou úlohu.

David se však nadále projevuje jako slabý panovník. Aby si získal lid na svou stranu, veřejně odpouští jeho účast na vzpouře a obrací se na něj s prohlášením *"Jste přece moji bratři, má krev a mé tělo. Proč chcete být při králově návratu poslední?"* (2Sa 19:13) Dokonce odměňuje vůdce povstaleckého vojska Amase a přislíbuj mu vrchní velitelské místo namísto Jóaba (2Sa 19:14). Zřejmě se jedná o Davidovu snahu vymanit se z vlivu Serújíných synů a zároveň o snahu odstranit ze své přítomnosti Jóaba, který zabil jeho milovaného syna. Je samozřejmé, že takovýto populistický krok se musel Jóaba hluboce dotknout. On, který v zásadě vyřešil komplikovanou situaci, do které se David dostal, který zůstal přese všechno Davidovi věrný, vsadil svůj život a postavení, je náhle odsunut na druhou kolej svým bratrancem, který ještě nedávno usiloval o jejich životy.

Snaha o stabilizaci vztahů se projevuje i z druhé strany. Šimeí, který se proti Davidovi vzbouřil, přichází králi vsťříc. Přestože zlořečil králi a tím by si zasloužil trest smrti, David jej přijímá.⁵⁸ Opět jako prve protestuje Abíšaj a dožaduje se pro Šimeího trestu. David opět odpovídá stejnou větou *"Co je vám do mých záležitostí, synové Serújini?"* (2Sa 16:10) a rozvíjí ji: *„(že) dnes jste mi za žalobce“*⁵⁹ a následně Šimeímu přislíbí, že nezemře. Čtenář ví, že se jedná o další Davidovo překročení. O to více, že ho lze zařadit vedle obdobné situace, která se udála za vlády Saula (1Sa 10:26-27 a 11:12-15).⁶⁰ V ní je pohrdáno Hospodinovým Pomazaným a Saul si této urážky nevšímá. Následně prokazuje právoplatnost držení královského titulu porážkou Náchaše Amónského krále. Lid si po Samuelovi nárokuje vydání

⁵⁹ Zde se odkláním od ČEPu, ten totiž uvádí *„Zase se mi dnes stavíte na odpor.“* v hebrejštině je však užito podstatné jméno שׂוֹטֵן, které znamená: „sočitel, osočovatel, sok, žalobce, satan“ (Pípal str. 159) s předponou lamed což značí: pro/za. Tento překlad zmírňuje jednoznačnost Davidova výroku, protože Jóaba a Abíšaje prezentuje jako někoho, kdo proti němu vznáší námitku/připomínku, která může být právoplatná, on se ji však rozhodne neakceptovat. Lze tento úryvek Davidovi řeči lze tedy vykládat oproti překladu v ČEPu, že David je si vědom svého nesprávného počinání.

⁶⁰ Také Saul šel domů do Gibeje; a s ním šla družina bojovníků, jejichž srdci se dotkl Bůh. Ničemové však říkali: "Tenhleten že nás zachrání?" A pohrdali jím, ani dar mu nepřinesli. On však jako by neslyšel. 1Sa10:26-27

Tu lid řekl Samuelovi: "Kdo říkal: »To Saul má nad námi kralovat?« Vydejte ty muže, ať je usmrtime!" Ale Saul řekl: "Dnešního dne nebude nikdo usmrcen, neboť dnes Hospodin připravil Izraeli vysvobození." A Samuel vybídl lid: "Nuže, pojďme do Gilgálu, obnovíme tam království." Všechni lidé šli tedy do Gilgálu a před Hospodinem tam v Gilgálu nastolili Saula za krále. Slavili tam před Hospodinem hody oběti pokojné a Saul se tam se všemi izraelskými muži převlece radoval. 1Sa 11:12-15

mužů, kteří Pomazanému spílali, aby je usmrtili. Tedy dožadovali se, jako Abíšaj, naplnění práva a očištění jména krále a potažmo i Hospodinova. David dokonce v naší příhodě argumentuje obdobným obratem jako Saul: „*Dnes by měl být v Izraeli někdo usmrčen? Což neví, že jsem dnes nad Izraelem opět králem?*“ (2Sa 19:23)⁶¹

To nás ovšem nepřímou přivádí ke srovnání Davida se Saulem. Přímou analogií je zjevné to, že David v zásadě jedná stejně jako Saul, nerespektuje důležitost funkce, která je mu svěřena, a potažmo i Hospodinova majestátu. Tím, že Davidovo konání bylo srovnáno se Saulovým, můžeme vstoupit do otevřené analogie, která užívá širšího kontextu situací, jež jsou vůči sobě paralelní či naopak v kontrapozici. Následně se můžeme dobrat několika poznání. V obou případech situace popisuje vítězství panovníků, a tedy významného dne pro jejich vládu. Rozdílný je ovšem přístup, se kterým předcházející krizovou situaci čelili. David v podstatě celé povstání pasivně trpěl, zatímco Saul situaci ohrožení řeší aktivně. V Saulově případě je celá situace vyvolána zvenčí. V Davidově případě je událost pouhým následkem jeho nechvalného jednání. Což v zásadě znamená, že Davidův přečin ohrozil a zasáhl celý Izrael tím, že jej přivedl do stavu revoluce. Saul lid z krizové situace pouze vyvádí, neřeší tedy něco, co by sám způsobil. Dále Saul své vítězství oslavuje s Izraelem (1Sa 11:14-5) a tím utvrzuje jednotu Izraele. David naopak není schopen nadhledu či alespoň přijetí své odpovědnosti vůči lidu a obrací celé vítězství v den smutku a málem přivádí celý Izrael k dalšímu rozkolu (2Sa 19:8). Obě situace líčí shodný moment, kdy dochází k obnově království (1Sa 11:13 a 2Sa 19:23).

Srovnání Davida se Saulem však pro soudobého posluchače také vyvolává nepřímou kritiku královské instituce a role Hospodinova Pomazaného. V podstatě je čtenáři naznačeno, že i vychvalovaná vláda Davida je pošpiněna jeho osobními chybami, které ovlivnily celý Izrael a že v podstatě není o mnoho lepší než ta Saulova. To, že ve zmiňované pasáži (1Sa 10:27) přímo předchází Saulovo pomazání králem uvozené Samuelovou promluvou: "*Toto praví Hospodin, Bůh Izraele: Já jsem přivedl Izraele z Egypta; vysvobodil jsem vás z moci Egypta i z moci všech království, která vás utlačovala. Vy však dnes zavrhuje svého Boha, který vás zachraňoval ze všech vašich strastí a úzkostí. Říkáte mu: »Ustanov nad námi*

⁶¹ Oproti "*Dnešního dne nebude nikdo usmrčen, neboť dnes Hospodin připravil Izraeli vysvobození.*" 1Sa 11:13

Hebr. הַיּוֹם יוֹמַת אִישׁ בְּיִשְׂרָאֵל כִּי הָלֹא יִדְעֹתִי כִּי הַיּוֹם אָנִי מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: 2Sa 19:23

1Sa 11:13 לֹא־יוֹמַת אִישׁ בַּיּוֹם הַזֶּה כִּי הַיּוֹם עָשָׂה־יְהוָה תְּשׁוּעָה בְּיִשְׂרָאֵל

krále.«" (1Sa 10:18-19), která je v zásadě citací části Hospodinovy řeči, pronesené Samuelem⁶² proti královské instituci, tuto kritiku jen podtrhuje.

Zároveň David, tím že prohlašuje „*Což nevím, že jsem dnes nad Izraelem opět králem?*“ (2Sa 19:23), dává najevo, že si během povstání nebyl jist, zda-li je právoplatným králem a zda Hospodin stojí na jeho straně. Nepřímo z toho vyplývá, že si byl vědom, že za celým neštěstím stál jeho zločin na Urijášovi a Bat-šebě. Tím se opět částečně vysvětluje jeho pasivita, se kterou nepříznivé události přijímá. David své vítězství vnímá jako důkaz toho, že se k němu Hospodin opět přiklonil. Král opět nabývá sebevědomí, věří, že Hospodin je s ním, což se pak odráží i v jeho promluvě k Serújíným synům. Z promluvy je patrná Davidova snaha setřást vliv Serújíných synů a tedy snaha o vytvoření opozice, o kterou by se proti nim mohl opřít: Zároveň je to pokračování Davidova populismu, kterým se k sobě pokouší připoutat celý Izrael.

V textu vzniklé napětí, podtržené stejnými formulacemi, které jsou užity, a toho, že David již podruhé odmítá potrestat Šimeiho za zlořečení králi, a tedy vykonat očištění Božího jména, které panovník reprezentoval, výrazně kontrastuje s nástupem Davida k moci, kdy vůči obdobným přestupkům tvrdě zasahoval a provinivší se odsuzoval k smrti.⁶³ David sám sobě protiřečí a posluchač si je toho velmi dobře vědom. Navíc je možné, že tyto dvě pasáže fungují jako rámeček pro jinou událost, a to již dříve zmiňovanou vraždu Abšalóma. David sám explicitně uznal, že Abšalóm je králem.⁶⁴ V tomto případě jeho zavraždění bylo útokem nejen vůči Abšalómovi samotnému, ale i proti královskému majestátu, který je trestán smrtí. Již výše zmíněná tři upozornění, že Abšalóm má být ušetřen, mají ještě více vzbudit

⁶² Ale Samuelovi se nelíbilo, že řekli: "Dej nám krále, aby nás soudil." I modlil se Samuel k Hospodinu. A Hospodin Samuelovi odpověděl: "Uposlechni lid ve všem, co od tebe žádá. Vždyť nezavrhlí tebe, ale zavrhlí mne, abych nad nimi nekraloval. Všim, co dělali ode dne, kdy jsem je vyvedl z Egypta, až dodnes, dokazují, že mě opustili a že slouží jiným bohům; tak jednají i vůči tobě. Teď však je uposlechni, ale důrazně je varuj a oznam jim právo krále, který nad nimi bude kralovat." Samuel pověděl všechna Hospodinova slova lidu, těm, kteří od něho žádali krále. Privil: "Toto bude právo krále, který nad vámi bude kralovat: Vezme vám syny a zařadí je ke svému vozatajstvu a jezdecktvu, aby běhali před jeho vozem. Ustanoví si velitele nad tisíci a nad sty a další, aby pro něho obstarávali orbu a sklizeň, a další, aby pro něho zhotovovali válečnou výzbroj a výstroj jeho vozů. Také dcery vám vezme za mastičkářky, kuchařky a pekařky. Vezme vám nejlepší pole, vinice a olivové háje a dá je svým služebníkům. Z vašich výmlatů a vinic bude vybírat desátky a bude je dávat svým dvořanům a služebníkům. Vezme vám otroky a otrokyně a nejlepší jinochy i osly, aby pro něho pracovali. Bude vybírat desátky z vašich stád, a stanete se jeho otroky. A přijde den, kdy budete úpět kvůli svému králi, kterého jste si vyvolili, ale Hospodin vám onoho dne neodpoví." Lid však odmítl Samuela uposlechnout. Prohlásili: "Nikoli. Ať je nad námi král! I my chceme být jako všechny ostatní národy. Náš král nás bude soudit a bude před námi vycházet a povede naše boje." Samuel všechna slova lidu vyslechl a přednesl je Hospodinu. Hospodin Samuelovi privil: "Uposlechni je a ustanov jim krále." Samuel pak izraelským mužům řekl: "Jděte každý do svého města." 1Sa 8:6-22

⁶³ 2Sa 1:14 potrestání vraha Saula, 2Sa 4:9-12 potrestání vrahů Íš-bōšeta krále celého Izraele vyjma Judy (2Sa 2:8-10)

⁶⁴ Cryer, F. H., David's Rise to Power and the Death of Avner, Vetus Testamentum, 35 (1985), str. 390; 2Sa 15:19

posluchačovu pozornost a zúžit její ohnisko právě na tento čin. Cryer se nad tímto faktem pozastavuje a podivuje se, že: „Skutečnost, že vražda Abšalóma nebyla nikdy základem obvinění (1Kr 2:5-6, 31-34) proti Jóabovi, ačkoliv byla jednoznačně proti Davidově vůli, nám říká mnohé. Na prvním místě nám napovídá, že autor principu „Hospodinova Pomazaného“⁶⁵ zcela souhlasil s Jóabem a s jeho rozhodnutím, že nejlepší, co šlo udělat s Abšalómem, bylo zabít jej. To následně znamená, že užití tohoto principu je zcela selektivní. Někteří Hospodinovi pomazaní byli nahlíženi jako přijatelnější oběti než jiní.“⁶⁶ Cryer se dále domnívá, že „Nicméně to, že fakt (Jóabovo vztažení ruky proti Pomazanému) nebyl užit k odsouzení Jóaba z vraždy Abšalóma, poukazuje na možnost právoplatného nároku (Abšalómových potomků) na trůn. Uznávající Abšalóma jako pomazaného krále nad Izraelem.“⁶⁷

Jóab a Amase

V následující epizodě dochází k novému povstání, do jehož čela se staví Šeba, syn Bichrího, benjamínského muže, k němu se přimknul celý Izrael krom Judy (2Sa 20:1-2). Král poručí novému veliteli vojsk Amasovi, aby svolal judské muže ve lhůtě tří dnů (2Sa 20:4). Ten však promešká svou lhůtu, čímž je nám sděleno, že se diskvalifikoval jakožto spolehlivý vojevůdce. Proto se David obrací na věrného a spolehlivého Abíšaje, Jóabova bratra, a sděluje mu informaci, ve které se dozvídáme, že David toto povstání považuje za větší hrozbu, než bylo povstání Abšalóma (2Sa 20:6).⁶⁸ Je samozřejmě nápadné, že druhá osoba, na kterou se obrací, je Abíšaj a ne Jóab, bývalý velitel vojsk. Je tedy zřejmé, že David Jóabovi neodpustil smrt syna a dále to poukazuje na rozvinutí jeho snahy o omezení Jóabovy moci. Informace, že za Abíšajem vytáhli Jóabovi muži, ukazuje, že ti, kteří zůstali Davidovi věrní a tvořili základ jeho vojska (tedy část Judejců, Keretejci a Peletejci), byli vůči Jóabovi loajální. Z toho se ukazuje, že David byl přeci jen zcela závislý na Jóabově podpoře a určitě si nemohl dovolit se jakkoliv Jóaba zbavit, neboť by mu hrozilo, že by veškerý lid od něj odpadl, jak mu ostatně

⁶⁵ Tedy nedotknutelnosti Pomazaného, respektive Krále, a jeho funkce reprezentace Boha na zemi a z ní vyvozené tvrdé postihy proti urážce či napadení Pomazaného

⁶⁶ Cryer, str. 390-1

⁶⁷ Cryer, str. 391

⁶⁸ Abšalómovo povstání mělo patrně svou hlavní podporu mezi Judou, neboť vypuklo v Chebrónu. V jeho zárodku bylo jen 200 mužů, kteří pravděpodobně ani pořádně nevěděli, co se děje (15:10-12). Abšalóm poslal pro Achítofela Gileádského z města Gíl, které se opět nachází na území Judy. Následně jsme v celém příběhu o Abšalómově povstání informováni, že s ním byl celý Izrael, avšak ani jednou nejsou vyjmenováni izraelské kmeny, jako je tomu např. v 2Sa 2:8-19 nebo v 2Sa 20:1-2. Dále kontrast mezi radou Achítofela, jenž chtěl Davida eliminovat okamžitě s využitím jádra povstání, pramenícího v Jeruzalémě (2Sa 17:1-5), oproti radě Chúšaje, jenž navrhoval: „Nechť se k tobě shromáždí celý Izrael od Danu až k Beer-šebě.“ (2Sa 17:11), což znamená rozšířit povstání do celého Izraele. Zároveň je důležitá pasáž, kde David vybízí Judu, aby jej přišli uvítat (2Sa 19:10-13), a následně pasáž (2Sa 19:41-40) poukazující na to, že se jednalo jen o lokální vzpouru.

pohrozil sám Jóab. Z toho se lze domnívat, že lid asi posledními událostmi souvisejícími s Davidem nebyl příliš nadšen a Davidovu vládu nepovažoval za příliš šťastnou. Samotné povstání Šéby naznačuje tuto skutečnost.

Není pak náhodou, že začátek následujícího příběhu se odehrává v Gibeónu, tedy v oblasti, která náležela Benjamíncům a byla v ní vždy určitá opozice vůči Davidově vládě.⁶⁹ Je dobré si připomenout, že v Gibeónu bylo také místo, kde padl Jóabův bratr. Jóab se zde dopouští další lstivé vraždy. S pozdravením pokoje a polibkem vbodl svůj meč do Amasova břicha a zbavil se tak svého konkurenta a bratrance Amase. Opět jsou užitá stejná slovní spojení jako v případě smrti Asáela a vraždy Abnéra. Jóab si tímto tahem dobyl zpět své výsostné postavení v Izraelském státě. Pravděpodobně chápal jmenování svého bratrance za velitele vojsk jako osobní urážku. Nejen to, že stanul v čele povstání a v podstatě usiloval o Davidův a Jóabův život, ale zároveň jeho nespolehlivost musely Jóaba popuzovat. Dále možná obava z jeho bezpáteřnosti byla důvodem k jeho odstranění. Aspektem, který ve vyprávění není zapsán, ale který se dá odvodit, je také fakt, že Amas se tím, že se účastnil Abšalómovy vzpoury, také provinil vztažením ruky proti Králi a tím byl hoden trestu smrti. Tento princip „Hospodinova pomazaného“ hraje v celém Davidově významnou roli, jak nám ukazují i ostatní příhody se stejným tématem (1Sa 10:27; 26:9-11; 26:15-16; 2Sa 1:11; 4:9-11; 16:9; 19:22; 20:21)⁷⁰. V této rovině by Jóab, krom svého osobního prospěchu, sledoval i prospěch krále, zbavoval by jej hanby a zároveň odstraňoval člověka, od kterého nebylo jisté, zda-li doopravdy bude věrný králi, či ne. Z vyprávění je ovšem patrné, že tento akt a jeho lstivost nebyl všemi Jóabovými muži schvalován a odrazoval je od následování Jóaba (2Sa 20:11-13). V promluvě muže, který zakryl Amasovo tělo, je pak zcela explicitně vyjádřena Jóabova oddanost Davidovi, neboť přímo říká, že *"Kdo chce jít s Jóabem a kdo je Davidův, za Jóabem!"* Tedy to, že kdo podporuje Jóaba, podporuje Davida a obráceně. To, že muži Jóaba následovali, nás utvrzuje, že jej doopravdy vnímali jako věrného Davidovi.

⁶⁹ Benjamínci sousedili s Judou na Severu a byli přívrženci Saula který sám byl Benjamíncem (1Sa 9:21), stáli na straně Íš-bóšeta (2Sa 2:8-11). Dále již zmiňovaný Šimeí (2Sa 16:5-14; 19:17-24) a naposled i Šéba .

⁷⁰ Je třeba zmínit, že v případě Íš-bóšeta a Abšalóma je situace jiná, ačkoliv byli titulováni královským titulem, neb nedochází k jejich pomazání. Proto také David v 2Sa 4:9-11 argumentuje: "Jakože živ je Hospodin, který vykoupil můj život ze všeho soužení, toho, který mi oznámil: »Hle, Saul je mrtev«, a pokládal se za zvěstovatele radosti, toho jsem v Siklagu jal a popravil. To jsem mu dal za tu zvěst. Jakkpak, když svévolníci zavraždí spravedlivého v jeho domě a na jeho lůžku? To bych vás teď neměl volat k odpovědnosti za jeho krev? To bych vás teď neměl vymýtit ze země?" Neobviňuje tedy vrahy ze zločinu na Pomazaném, ale proti spravedlivému. Je ovšem možné, že David tím sleduje vlastní cíl, a to neuznání platnosti Íš-bóšetova královského titulu. Obdobný případ by pak mohl nastat v případě Jóaba a Abšalóma. Jóab by neuznával platnost Abšalómovy královského titulu, protože nebyl pomazán. Proto také dle svého chápání si mohl dovolit jednat s Abšalómem tak rázně a vztáhnout proti němu ruku a usmrtit jej, aniž by se musel obávat trestu za přečin proti Pomazanému.

Jóab a jeho muži pronásledovali Šebu z centrální části Izraele až k jeho severní hranici a oblehli jej ve městě Abel-bét-maace. Jsme informováni, že zřídili proti městu násep a ten dosahoval k valu; všichni lidé, který byl s Jóabem, se snažil strhnout hradby. Z děje nepřímo vyplývá, že hrozilo vyhubení celého města, či že lidé ve městě se podobného osudu obávali. Proto vystupuje jedna moudrá žena a svou promluvou k Jóabovi vyjadřuje svou loajalitu vůči Davidově vládě a varuje před zbytečným krveprolitím. Jóab jí odpovídá, že je toho dalek (2Sa 20:21) a žádá si Šebu, syna Bichrího. Důvodem, který uvádí, aby byl vydán, je, že pozdvihl ruku proti králi, proti Davidovi. Opět se tedy zde do popředí dostává téma Hospodinova Pomazaného a nutnost trestu smrti těch, kteří by nějakým způsobem vůči němu provinili.

Dále bychom měli zmínit i skutečnost, na kterou poukazuje Wesselius: „Cyklus příběhů kolem Abšalómovy snahy o získání moci začíná a končí objevením se dvou „moudrých žen“, obě jednají s Jóabem a jedna z nich dává události do pohybu tím, že způsobí Abšalómův návrat z exilu, do kterého uprchl poté, co zavraždil Amnóna (2Sa 14), zatímco ta druhá ukončuje revoltu tím, že přesvědčí lid Abél-Betemach, že mají zabít Šebu, syna Bichrího, který víceméně pokračoval v Abšalómově povstání (2Sa 20).“⁷¹ Tím se vyjevuje zřetelná kompozice vyprávění s centrem v Abšalómově smrti, jak jsem již poukázal výše. Tím je uzavřena celá epizoda s Abšalómem.

Nový výčet Davidových služebníků

Po celé epizodě s Abšalómem následuje krátký přehled Davidových služebníků (2Sa 20:23-26), obdobný k 2Sa 8:15-18 a 2Sa 20:23. Zmiňuje opět Jóaba nad všim izraelským vojskem, jak tomu bylo i předchozím soupisu. To znamená, že po urovnání poměrů získal zpět svou pozici a opět byl nejdůležitějším Davidovým služebníkem, tedy postavou číslo dvě v celém Izraeli, alespoň co se politicko-správní moci týče.

Davidovi rekové

Mezi Davidovými reky je zmiňován Abíšaj, bratr Jóaba. Je zde vylíčena druhá příhoda, kdy David málem přijde o život a Abíšaj jej zachrání (2Sa 21:15-17). Z těchto poznatků je samozřejmě evidentní Abíšajova oddanost a zároveň nám ukazuje, že David mu byl dlužen

⁷¹ Wesselius, str. 342

život. Současně se 2Sa 21:17 snaží vysvětlit, proč David pobýval v Jeruzalémě, zatímco zbytek Izraele válčil.⁷²

Davidovi bohatýři

V pasáži pojednávající o Davidových bohatýrech, je užit termín שלשים, o kterém se badatel Na'aman ve své studii přiklání k názoru, že neznámá třicet, jak bývá nejčastěji překládáno, ale „třetí hodnost“⁷³, což pak vysvětluje některé problémy této pasáže. Tento seznam pak vyjmenovává Davidovy důstojníky třetí hodnosti - mezi nimi se setkáváme s Jóabovým bratrem Abíšajem (2Sa 23:18-19), o kterém je řečeno „Mezi těmi třetími byl nejproslulejší.“ Je tedy zjevné, že Davidova armáda byla zcela v rukách Serújíných synů. Nejenže Jóab byl velitelem, ale hned na pozici za ním stál Abíšaj. Dále je mezi důstojníky zmiňován i Asáel (2Sa 23:24). Mazar tedy na základě této informace vyvozuje, že „vyskytnutí se Asáela, bratra Jóaba, na seznamu bohatýřů ustanovuje *terminus ad quem* pro celý seznam. Vzhledem k tomu, že Asáel byl zavražděn během války Íš-bóšeta s Davidem na začátku Davidovy vlády v Hebronu“⁷⁴, je třeba tento seznam (a jemu obdobný v 1Pa) řadit do období začátku Davidova panování v Hebronu. Mazar pak tuto skutečnost rozvádí a říká: „V této době byl již Jóab velitelem armády Judejců, Abíšaj byl předběžně určen velitelem „שלשים“ (tedy důstojnictva třetího řádu), a společně s bratrem Abíšajem je Asáel jmenován mezi důstojnictvem.“⁷⁵ Načež Na'aman podotýká, že: „Nepřítomnost Jóaba na seznamu je nápadná vzhledem k tomu, že již byl velitelem Davidovy družiny během jeho vlády v Hebronu, a následně se stal hlavou izraelské armády. Vzhledem k tomu, že termín שלשים znamená „třetí hodnost“, pro velitele vojska by na tomto seznamu nebylo žádné místo.“⁷⁶ To vše pak potvrzuje Jóabovo postavení velitele vojska, tedy druhého po Davidovi, a vysvětluje nepřítomnost Jóaba mezi Davidovými bohatýry, poněvadž stál nad nimi. Dále se dozvídáme, že Jóab měl svého osobního zbrojnoše (2Sa 23:37), který patřil mezi Davidovy důstojníky, což opět umocňuje jeho výrazné postavení v Izraeli, neboť jediní, kdo krom něj měli zbrojnoše (jak jsme informováni), byli Saul a jeho syn Jonatán (1Sa 14:1,6-7,12; 16:21; 17:41; 31:4-5; 2Sa 23:37; Pa 10:4-5; 11:39). Výčet Davidových bohatýřů uzavírá Urijáš

⁷² Je ovšem otázkou, do jakého období Davidovy vlády tento seznam klást, popřípadě lze-li toto objasnění aplikovat i zpětně na předchozí části textu.

⁷³ Na'aman, str. 71

⁷⁴ Mazar, B., The military Élite of King David, Vetus testamentum, vol 13, 1963, str. 318

⁷⁵ tamtéž

⁷⁶ Na'aman, str. 77

Chetejský (2Sa 23:39), což činí Davidův a Jóabův zločin ještě horším, neb se jednalo o Davidova věrného služebníka.

Jóab a sčítání lidu

Výraznou epizodou pro čtenáře v Davidově příběhu je i sčítání lidu. Hospodin dle textu 2Sa znovu vzplanul hněvem proti Izraeli a podnítil Davida proti nim a rozkázal mu sečíst lid. V příběhu není nikde řečeno, čím si Izrael Hospodina rozhněval, a tak jen pravděpodobnou možností by mohlo být, že se jednalo o uctívání jiných bohů, tedy o poklesek, jímž se Izrael v bibli proti Bohu proviňuje nejčastěji. David sečtením lidu pověří svého velitele vojska Jóaba. Ten mu oponuje *"Necht' Hospodin, tvůj Bůh, zvětší lid, jak chce, třeba stokrát. Kéž na vlastní oči to král, můj pán, vidí. Ale proč král, můj pán, o to tak stojí?"* (2Sa 24:3) Z toho vyplývá, že Jóab měl do této situace mnohem lepší vhled než David, ačkoliv by sám ze sečtení lidu měl zisk v podobě lepší organizace armády. Zároveň se projevuje jako Hospodinův vyznavač, který jen svěřuje záležitosti Hospodinu. Současně také spekuluje nad záměrem, proč David sčítání lidu tak prosazuje. Hned dále se dozvídáme, že *Královo rozhodnutí bylo však pro Jóaba a velitele vojska nezvratné*. Dále se dozvídáme, že Jóab mu byl zcela oddán a že přijímá jeho rozhodnutí, když jej není schopen přesvědčit, aby na něm netrval. Jóab odchází sečíst lid. Pak jsme již jen informováni že *„Jóab králi odevzdal součet branného lidu: V Izraeli bylo osm set tisíc bojeschopných mužů, schopných tasit meč, a judských mužů bylo pět set tisíc.“* (2Sa 24:9) Pak se již Jóab v příběhu nevyskytuje, proto není důležité pro naši potřebu dále tento příběh sledovat. Je dobré jen dodat, že celá situace skončí katastrofálně, čímž je potvrzen Jóabův názor, který polemizoval s královým požadavkem sečíst lid.

Jóab a Adonijáš

Navazující příběh se již odehrává v Prvé Královské. Úvodní část nám sděluje, že David zestárl a dosáhl vysokého věku. Nejsme nikde informováni o kvalitě jeho vlády, ale lze přepokládat, že již nebyla příliš pevná. Davidovi služebníci obstarali pannu Šunémanku, aby krále zahřívala (2Sa 1:2-4). Hned následně jsme informováni o Adonijášově rozhodnutí stát se králem s tím, že způsob, kterým se rozhodl demonstrovat svou moc⁷⁷, je shodný s Abšalómovým⁷⁸. Vypravěč záměrně srovnává jeho vzhled s Abšalómem (1Kr 1:6). Vytváří tak most, jenž oba případy propojuje a prezentuje je jako paralely. Zároveň čtenáři sděluje, že

⁷⁷ „Opatřil si vůz, koně a padesát mužů, kteří běhali před ním“ 1Kr 1:5

⁷⁸ „Později si Abšalóm opatřil vůz, koně a padesát mužů, kteří před ním běhali.“ 2Sa 15:1

„*Otec ho po celý ten čas nezarmoutil otázkou: "Co to děláš?"* (1Kr 1:6) Není nikde uveden důvod, proč se David vůči němu neohradil. Tuto mezeru musí čtenář vyplnit sám. Z vlastního obsahu textu lze usuzovat, že tomu bylo díky jeho již pokročilému stáří a pravděpodobně slabé vládě. Ovšem v kontextu s Abšalómovou snahou chopit se moci (2Kr 15:1-5), kde David si byl vědom, že se jedná o Boží trest, lze chápat jako Davidovu nerozhodnost prosadit něco bez zásahu Hospodina. Záhy jsme informováni, že Adonijáš „*Dohodl se s Jóabem, synem Serújíným, a s knězem Ebjátarem. Ti Adónijáše podporovali.*“ (1Kr 1:7) Opět nám není sdělen důvod, proč Jóab podporoval Adonijáše, zatímco dříve se vždy profiloval jako jeden z Davidových nejoddanějších služebníků. Z předchozích událostí však lze vypožorovat, že Jóab musel vnímat Davida stále kritičtěji (2Sa 19:7; 24) a je možné se domnívat, že Jóab si byl vědom, že Davidova přízeň k jeho osobě upadá, jak kvůli smrti Abšalóma, tak zároveň kvůli snaze zbavit se Jóabova vlivu. Také to, že David byl v zásadě zavázán krevní mstou za Abnéra a Amaseho, se muselo jevit pro Jóaba sice nevýraznou, ale stále trvajícím hrozbou. A tak je možné, že za celou Jóabovou snahou stál jeho osobní prospěch, kterým se snažil předejít osudu, který jej však nakonec neminul. Proto je na druhou stranu možné, že se pro Davidovu liknavost rozhodl řešit otázku nástupnictví, aby zajistil kontinuitu vlády a zamezil potencionálním sporům. Ostatně se rozhodl podporovat legitimního kandidáta na trůn v momentě, kdy Davidova vláda již pozbývala spolehlivosti. V textu je pak vylíčeno: „*Avšak kněz Sádok a Benajáš, syn Jójadův, ani prorok Nátan a Šimeí, Reí a Davidovi bohatýři při Adónijášovi nestáli.*“ (1Kr 1:8) Z toho je zřejmé, že všichni protagonisty v této epizodě sledují své cíle. Adonijáš legitimně aspiruje na královský trůn, Jóab z důvodů uvedených výše. V opozici Benajáš, syn Jójadův, velitel stráže pravděpodobně toužil po pozici obsazené Jóabem. Nápadným je i rozdělení Sádoka a Ebjátára. Ti, ačkoliv jsou vždy jmenováni jako Hospodinovi kněží spolu (Sa 8:17; 15:24, 27, 29, 35; 17:15; 19:11; 20:25), zde stojí každý na opačné straně. Je tedy zřejmé, že se rozešli názorově nebo dokonce osobně.⁷⁹ Zároveň by se

⁷⁹ Důležitou informací však může být to, že Sádok byl vlastním strýcem Ebjátára neb otcem Sádoka, jak se dozvídáme z 2Sa 8:17, byl Achítub, který byl zároveň otcem Achimelecha (1Sa 22:9, 11,20), který přijal prchajícího Davida a dal mu svatý chléb předkládaný před Hospodina a za toto přijetí byl s celým svým rodem Saulem vyvražděn (1Sa 22:9-23). Jediný, kdo přežil, byl Ebjatar, který uprchl k Davidovi. *David Ebjatarovi řekl: "Věděl jsem onoho dne, že je tam Dóeg Edómský a že to určitě oznámí Saulovi. To jako bych sám napadl všechny příslušníky tvého rodu. Zůstaň se mnou, neboj se. Kdo ukládá o život mně, ukládá o život tobě. U mne jsi pod ochranou."* (2Sa 22:22-23) Ebjatar hned v následující epizodě Davidovi zachránil život. 1Sa:23:9-12 Nejeví se tedy pravděpodobným, že by chtěl nějak králi škodit a že by se třeba chtěl pomstít za smrt svých příbuzných. Pozastavme se teď nad postavou Sádoka, o které se z Královských knih mnoho nedozvídáme, jedině to, že byl synem Achítuba, jak bylo zmíněno výše, což mu činí nárok na levitský rod a postavení kněze. To znamená, že musel být starší než Ebjatar, přinejmenším stejně starý. Do děje vstupuje pozdě až v 2: Sa 8:17 v soupisu Davidových služebníků, a pak se objevuje vždy během Abšalómovy povstání ve dvojici k Ebjatarovi. Nefiguruje jako Ebjatar během přenesení schrány do Jeruzaléma (2Sa 6:1-23). Čtenář se sám sebe musí ptát, co celou tu dobu dělal. Pokud se vyskytoval během vlády Saula v Izraeli, je zřejmé, že musel být vůči němu

přikloněním k Adonijášovi vymezoval proti Nátanovu vlivu na Davida. Dobré je třeba si povšimnout obětního hodu, na který Adonijáš sezval *“všechny své bratry, královy syny, i všechny judské muže, královy služebníky. Ale proroka Nátana, Benajáše, bohatýry a svého bratra Šalomouna nepozval.”* (1Kr 1:9-10) Tedy nikde nejsme informováni o tom, že by se jednalo o vzpouru a zvolání Adonijáše králem. Navíc je pravděpodobné, že by se taková událost měla odehrát v nějakém významném městě, jako tomu bylo v případě Abšalóma (Chebrónu 2Sa 15:9-11) a Íš-bóšeta (Machanajim 2Sa 2:9). Na druhou stranu se jednalo o místo nedaleko pramene Rogelu⁸⁰ u kamene Zócheletu⁸¹, tedy místa, odkud vyrazili synové Sádoka a Ebjatára, aby informovali Davida o Abšalómově postupu proti němu (2Sa 17:17). Situace je zde obdobná i teď. David je informován, i když těžko říci, jestli to, co mu je předneseno, není jen pomluva. Dále se dočítáme, jak Nátan informuje Bat-šebu, že: *“Neslyšela jsi, že se Adonijáš, syn Chagítin, stal králem? A David, náš pán, o tom neví.”* (1Kr 1:11) Podněcuje Bat-šebu, aby králi řekla: *“Což jsi ty sám, králi, můj pane, nepřisahal své otrokyni: Tvůj syn Šalomoun bude po mně králem, ten dosedne na můj trůn? Proč se tedy stal králem Adonijáš?”* O takovémto slibu však nejsme nikde informováni. Bat-šeba přichází ke králi a je nám opět sděleno *„Král totiž byl už velmi starý a Šunemanka Abišag ho obsluhovala.“* (1Kr 1:15) Vše pak sleduje Nátanův připravený scénář. Bat-šeba se táže frází, kterou jí připravil Nátan: *“Můj pane, ty jsi své otrokyni přísahal při Hospodinu, svém Bohu: »Tvůj syn Šalomoun bude po mně králem, ten dosedne na můj trůn«. A hle, teď se stal králem Adonijáš, a ty, králi, můj pane, o tom nevíš.“* (1Kr 1:17-18) Tím poukazuje na domnělý slib.

loajální. Je tedy možné, že názorový rozchod s Ebjatárem byl způsoben určitou křivdou v tom smyslu, že větev Achítubovy rodiny reprezentovaná Sádokem neprožila takové příkoří jako Ebjatár a že se Sádokovi během peripetií s Abšalómovým povstáním dostává větší královy přízně (David promlouvá především k němu). Druhým možným výkladem je, že postava Sádoka v Davidových příbězích vůbec nefigurovala a byla do nich vepsána druhotnou redakcí během sepsání 1Pa. Ta uvádí dlouhý rodokmen pokolení Leviho, kde je mezi potomky Achítuba jmenován z našich protagonistů jen Sádok, což by se dalo vysvětlit tím, že Ebjatár nebyl začleněn, protože dle knih Královských tvořil slepou větev zakončenou jeho odsouzením k smrti a vyhnáním za účast na povstání, které 1Pa vypouští. Zdůvodněním osudu (1Kr 2:26-27), který stihne Ebjatára, je Hospodinovo slovo k Elimu (1Sa 2:22-36), které vyznívá jako ostrá kritika kněžské instituce ve prospěch prorocké za to, že připustil, aby se jeho synové dopouštěli ohavností. Tento argument se však zcela stejně vztahoval na Sádoka jako potomka Eliho. Dále pisatel 1Pa vkládá postavu Sádoka do příběhu pojednávajícího o přenesení schrány v 1Pa 15:1-29. V již zmíněném rodokmenu Levijců je pak v páté generaci po Sádokovi pojmenován následovník jménem Achítub a jeho syn pak Sádok. Je samozřejmě možné, že se jednalo o úctu projevenou předkům. Na druhou stranu je možné, že byli v této době kněžími a že se jednalo o jejich zásah do spisů, aby legitimizovali svoje pozice. Zároveň by to osvětlovalo, proč se Sádok objevuje tak pozdě v příběhu, proč neexistuje ani jeden příběh, který by rozvíjel jeho postavu krom těch, kde se objevuje po boku Ebjatára a má v podstatě paralelní roli. Redakce 1Pa by měla další dobrý záměr pozměnit text, a to v otázce týkající se pomazání Abšalóma, které by v případě vypuštění Sádoka provedl jen prorok, což by vyzdvihovalo jeho úlohu a umocňovalo kritiku kněžské třídy. Dle pisatele 1Pa by naopak kněžská třída měla mnohem větší důvod k takové změně – dosáhla by toho, že i pomazání, které předtím prováděli jen muži Boží, to znamená proroci, by bylo svěřeno do rukou kněží. Tento konstrukt je nanejvýš hypotetický, ovšem připadalo mi vhodné jej uvést.

⁸⁰ Což se dá přeložit jako pramen zvědů, ale dalo by se číst i jako pramen pomluvačů, rgl být pomlouvačný, pi jít jako zvěd špehovat, pt špeh zvěd vypovídat, pomluvit, pomlouvat

⁸¹ Zchl plížít se, lézt či ostýchat se

Dále krále informuje o obětním hodu, který uspořádal Adonijáš, na jehož stranu se postavil Ebjátar a Jóab (1Kr 1:19) a vyzdvihuje Davida jako toho, kdo má určit svého následovníka. Do situace náhle dle plánu vstupuje Nátan a svou první otázkou se ptá, zda-li se král rozhodl, aby Adonijáš byl nástupcem. Vytváří napětí následujícím prohlášením, že Adonijáš byl provolán za krále. Tím se snaží naznačit, že se tak stalo proti Davidově vůli nebo přinejmenším bez jeho posvěcení. Další otázkou, zda-li Adonijášovo provolání králem doopravdy pochází od Davida, problematizuje královu autoritu. Nátan, stejně jako Bat-šeba, Davida informuje o tom, že Adonijáš byl provolán králem (1Kr 1:22-27). Pro čtenáře je ovšem s podivem, odkud tato informace pochází, neb jediné místo, které tento fakt explicitně sděluje, jsou pasáže, kde se Nátan s Bat-Šebou domlouvají, a pak ta, kde již svědčí králi. Je možné, že vypravěč lehce naznačuje, že se jedná o pomluvu spadající do intrikářského plánu o moc.

Staříčkový David se pod vlivem takto nastavených informací rozhodne jednat a s odvoláním na svůj slib, který byl ovšem prezentován jen Nátanem a Bat-Šebou, nechá svého syna Šalamouna pomazat králem (1Kr 1:29) a dává rozsáhlé instrukce (1Kr 1:32-37). Kněz Sádok pak vykonává Davidův rozkaz (1Kr 1:39). Dále se dozvídáme o tom, jak se lid vracel do města a převelice se radoval. *"Adonijáš a všichni pozvaní, kteří byli s ním, to uslyšeli, když hostina končila. Jóab zaslechl zvuk polnice a otázel se: "Co je to ve městě za velký halas?"* (1Kr 1:41) Syn Ebjátara Jonatán mu odpovídá a informuje jej o tom, co se odehrálo. Vše začíná dostávat rychlý spád. Z verše *"Tu se všichni pozvaní, kteří byli při Adonijášovi, roztráslí, vstali a každý šel svou cestou"* (1Kr 1:49) vyznívá, že si byli vědomi, jaké důsledky pro ně vývoj situací bude mít. Adonijáš se ukrývá u oltáře a hledá Boží ochranu. Šalamoun mu pak vzkazuje: *"Bude-li se chovat jako statečný muž, ani vlas mu nespadne na zem, bude-li však na něm shledáno něco zlého, zemře."* (1Kr 1:52) Následně se dozvídáme, že Adonijáš se poklonil králi a tím uznal jeho svrchovanost. Domnělé povstání bylo u konce. Zamysleme se však, co by se dělo, kdyby se jednalo o skutečné povstání. Nebyla by snaha dosadit Adonijáše k moci vojensky lépe zabezpečená, když na Adonijášově straně stál vrchní velitel vojska, který měl přízeň svých vojáků? Nechali by se povstalci tak náhle překvapit Nátanovým protitahem? A hlavně neucházeli by se sami o Davidovu přízeň? Nepokusili by se získat moc násilím, když jim muselo být jasné, že odplatou za jejich akt bude smrt? Mohlo by povstání pod vedením zkušeného Jóaba být zmařeno tak záhy? Pravděpodobnějším se jeví, že se doopravdy jednalo o obětní hod bez větších souvislostí k Adonijášovým královským aspiracím, které zřejmě spočívaly v rovině úvahy, že se stane králem po otcově smrti. Avšak

celá tato událost byla zneužita Nátanem a Bat-šebou k ovládnutí královského dvora a k dosazení Šalamouna na trůn.

Dále se dozvídáme, že když se přiblížil čas Davidovy smrti, pověřil Šalamouna provedením msty na Jóabovi (1Kr 2:5-6).⁸² Po Davidově smrti se stane, že Adonijáš požádá Bat-šebu o vyplnění přání, aby si mohl vzít Davidovu Šúnemanku, Abišagu. Způsob, jakým pak Bat-šeba tuto žádost přednese Šalamounovi, vyvolá jeho hněv: *"Proč žádáš pro Adonijáše Šúnemanku Abišagu? Žádej pro něho království. Vždyť je to můj bratr, starší než já. Žádej je pro něho a pro kněze Ebjátara a pro Jóaba, syna Serújina!"* (2Kr 2:22) Události se dávají ještě jednou do rychlého pohybu. Šalamoun rozhodne, že Adonijáš zemře. Ebjátara vyžene ze země a zároveň rozhodne o Jóabově smrti (1Kr 2:28-35)⁸³. Oba panovníci jako důvod odsouzení Jóaba na smrt uvádějí zavraždění Abnéra a Amaseho. K tomu Wesselius podotýká: *„Je také jasné, že ačkoliv David nebyl zapletený v těchto násilných vraždách, měl z nich rozhodně prospěch: po Abnérově smrti získal brzy královský titul Izraele, a po smrti Amaseho Jóab rychle uhasil sebemenší pozůstatek revolty proti Davidovi. Mohlo by být také zmíněno, že oba - David a Šalamoun oddalovali Jóabův osud mnohem déle než osud ostatních osob, které chtěli zabít nebo odměnit či vyhnat.“*⁸⁴ Wesselius také uvádí jako nápadné: *„že David a Šalamoun udávají identický důvod, proč Jóab musí zemřít.“*⁸⁵ Též poukazuje na výroky obou panovníků, které v podstatě vždy obsahují tříčlenný seznam lidí a pokyny, jak s nimi naložit.

Ty nahlíží jako paralelní a uvádí: „Teď když jsme separovali příběh Šalamounova zacházení s Šimeím od pasáže Davidovy rady Šalamounovi a Šalamounova následná opatření, stává se zřejmým, že oba projednali či určili osudy tří mužů. David promluvil o Jóabovi, Barzilaji a Šimeím. Šalamoun učinil plány o Adonijášovi Ebjátarovi a Jóabovi. Prostřední

⁸² *Ty také víš, co mi udělal Jóab, syn Serújin, co udělal dvěma velitelům izraelských vojsk, Abnérovi, synu Nérovu, a Amasovi, synu Jeterovu: Zabil je a dopustil se válečného krveprolití v čas pokoje. Krví prolitou jako ve válce si potřásl opasek na svých bedrech a opánky na svých nohou. ⁶ Zachovej se podle své moudrosti a nedej mu pokojně sestoupit v šedinách do hrobu.* 1Kr 2:5-6

⁸³ *Zpráva o tom se dostala až k Jóabovi; Jóab se totiž přiklonil k Adonijášovi, ačkoli k Abšalomovi se nepřiklonil. I utekl Jóab ke stanu Hospodinovu a chytil se rohů oltáře. Králi Šalomounovi oznámili, že Jóab utekl ke stanu Hospodinovu, že je u oltáře. Proto Šalomoun poslal Benajáše, syna Jójadova, s rozkazem: "Jdi a skol ho!" Benajáš tedy přišel ke stanu Hospodinovu a řekl: "Toto praví král: Jdi odtud!" Ale on odpověděl: "Nikoli, zemřu zde." Benajáš tedy vyřídil králi tuto odpověď: "Jóab řekl toto a odpověděl mi takto." Král mu nařídil: "Učiň, jak řekl. Skol ho! Potom ho pohřbi. Tak sejmeš ze mne a z domu mého otce vinu za krev, kterou Jóab bezdůvodně prolil. Hospodin obrátí jeho krev na jeho hlavu, protože skolil dva muže spravedlivější a lepší, než je sám. Zavraždil je mečem, aniž o tom můj otec David věděl, totiž Abnéra, syna Nérova, velitele vojska izraelského, a Amasu, syna Jeterova, velitele vojska judského. Jejich krev se obrátí na hlavu Jóabovu a na hlavu jeho potomstva navěky. Davidovi a jeho potomstvu, jeho domu i trůnu ať vzejde od Hospodina pokoj až navěky." Benajáš, syn Jójadův, tedy vyšel a Jóaba skolil a usmrtil. Pohřbili ho pak v jeho domě na poušti. Benajáše, syna Jójadova, ustanovil král místo něho nad vojskem a kněze Sádoka ustanovil král místo Ebjátara.* 1Kr 2:28-35

⁸⁴ Wesselius, str. 338-9

⁸⁵ Wesselius, str. 337

osoba z obou seznamů byla buď obměněna (Barzilaj či spíše jeho potomci) nebo ušetřena (Ebjátar). Ostatním byl určen rozsudek smrti. Jóab je jedinou osobou, jež se objevuje na obou seznamech. Jako první osoba na Davidově seznamu a jako poslední na Šalamounově. V případě Davida sdílí rozsudek smrti spolu s posledním přeživším členem Saulova domu. U Šalamouna pak s jediným synem Davida, se kterým doopravdy počítal. Davidův seznam sestává z lidí, kteří byli zapleteni do Abšalómovy vzpoury. Šalamoun se vypořádává s Adonijášem a jeho přívrženci. Je evidentní, že vypravěč chce touto cestou ukázat, že oba králové mají svůj osobní důvod pro Jóabovu smrt a tyto důvody jsou důležitější, než ten důvod, který oni zdánlivě udávají pro jeho smrt.⁸⁶ V tomto kontextu pak uvádí : „Bylo již často poukázáno na to, že David i Šalamoun měli své vlastní osobní důvody, aby si přáli Jóaba mrtvého. David mu zajisté nezapomněl zabití Abšalóma navzdory jeho explicitním rozkazům, aby ušetřil jeho život. A následnou Jóabovu pokořující návštěvu v branách domu Machajimu, zatímco truchlil pro smrt Abšalóma. (2Sa 18:33; 19:8) Pro Šalamouna přítomnost tohoto zkušeného a tvrdého vojáka, který samotný patřil k jiné frakci než k jeho vlastní, se muselo jevit konstantní hrozbou. Bedlivé čtení 1 Královské 2. kapitoly ukazuje, že vypravěč nic neponechal pouze na čtenářově imaginaci, ale naznačil skrze formu a kontext prohlášení obou panovníků o Jóabovi.“⁸⁷ Wesselius si v těchto případech velmi bystře všímá, že: “Porovnáním pasáží o konci Davidovi vládě a začátku té Šalamounovy, ve kterých je epizoda o Jóabově smrti obsažena, si lze povšimnout, že je korespondující pasáží k začátku Nástupnického vyprávění, jmenovitě k příběhu Davida a Bat-šeby. V obou případech příčinou Joábova zapojení je žena, která přejde z klína jednoho muže do klína druhého. V Bat-šebině případě je tento přechod uskutečněn Jóabovou nepřímou vraždou Uriáše. V případě Abišag Šumanitky žádost o tento přechod vyústí ve smrt Adonijáše a Jóaba. Není určitě přehnané předpokládat, že Joábova smrt v posledně jmenované pasáži je propojena s jeho skutkem v předchozí pasáži. Zvážení morální kvality těchto činů jasně potvrzuje tento pohled. Všechny ostatní Jóabovy skutky, jakkoliv krvavé a nespravedlivé, nacházejí v očích součastníků nějaké, alespoň částečné ospravedlnění v zájmu státu a krále nebo v osobní pomstě. Urijáš - ačkoliv byl usazený cizinec, a ger – tedy někdo, kdo byl dle obecného mínění pod zvláštní Boží ochranou. Zabití tohoto loajálního Davidova přívržence bez jiného důvodu než z osobního prospěchu, který plynul z jeho odstranění Davidovi, byl evidentně naprosto nechutný skutek a vážný zločin. Je tedy bez podivu, že vypravěč uzavírá případ Urijášovy vraždy a jeho daleko sahající důsledky násilnou smrtí jednoho z hlavních pachatelů

⁸⁶ Wesselius, str. 343-4

⁸⁷ Wesselius, str. 343

zločinu.⁸⁸ Ovšem tím se vyjevuje ještě další aspekt celého vyprávění, jak si brilantně povšiml citovaný Wesselius, a ve své práci nám jej odhaluje slovy: „Je zde ovšem další linie příčin, která je skrytější. Osobou, která téměř přivedla Abšalomovo povstání k úspěchu, byl rádce Achítifel Gilonitský (2Sa 14:12), který byl dědečkem Bat-šeby, jak se vyjevuje z kombinace 2Sa 23:34 (Elíam, syn Achítofela Gíloského) a 2Sa 11:3 (Bat-šeba, dcera Elíamova). To otevírá oči čtenáře pro tři fakta, zaprvé Bat-šeba zjevně náležela k významné rodině, zadruhé její rodina těžko mohla být nadšena z události doprovázející její přesun od Urijáše k Davidovi a za třetí okolnosti smrti Urijáše byly známy přinejmenším její rodině. Může být zmíněno, že nic nenasvědčuje tomu, že by schválila Davidův postup vůči ní, a dále, že její manžel je jednou z mála postav v nástupnickém vyprávění, která je popsána jako ctnostná. Vypravěč, který vzácně popisuje emoce, které nejsou přímo vidět, očividně dává na srozuměnou touto cestou, že Bat-šeba milovala či přinejmenším ctěla svého manžela.

Další související smýšlení Bat-šeby může být vyjádřeno nepřímým způsobem, jakým zacházela s Adonijášovým požadavkem o Abišag v 1Kr 2 12-21. Není pravděpodobně náhodou, že tuto žádost neprezentovala důvěrně nebo diplomaticky citlivě, ale až poté, kdy napřed obdržela Šalamounův nepodmíněný souhlas (1Kr 2:20 „*Žádej, má matko, tebe neodmítanu.*“) doslovně zopakovala Adonijášova slova veřejně (všimněme si že jsme informováni explicitně o formálním kontextu jejich setkání zmínkou o Šalamounově úctě k ní a že její křeslo bylo umístěno po jeho pravici ve 19 verši). To vše stručně, skoro neomaladě, vynechávajíc úvodní věty, ve kterých Adonijáš uznává Šalamounovu královskou hodnost, tedy odmítající jakoukoliv možnost snižující důležitost Adonijášovy žádosti. Zdá se možným, že plánovala, ať již s Šalamounovým svolením či bez něj, předložit žádost takovým způsobem, aby se jevila jako přímá hrozba jeho postavení, aby již nemohla být odmítnuta. Tím učinila odstranění Adonijáše a Jóaba (Adonijáš nejvíce nebezpečný záškodník) skoro nevyhnutelným. Takto mohla pomoci odstranit trvající hrozbu synovy vlády, zatímco sama se pomstila na vrahu jejího předchozího manžela.⁸⁹

Dodejme ještě přímo k Jóabovi, že se utíká se k rohu oltáře a vyhledává ochranu Hospodina (1Kr 2:28). Benajáš mu nařizuje, ať vyjde ven, on však mu odpovídá: "*Nikoli, zemřu zde.*" Šalamoun jej nechává zavraždit v chrámu, a to i přes posvátný charakter místa. Je proto pravděpodobné, že se odvolal na zákon v Ex 21:14⁹⁰. Je možné, že se jedná jen o Jóabův chytrý tah, jak na krále uvalit opovržení za znesvěcení svatého místa, je ovšem také

⁸⁸ Wesselius, str. 344-5

⁸⁹ Wesselius, str. 346-8

⁹⁰ Když se však někdo opovází lstivě zavraždit svého bližního, vezmeš ho i od mého oltáře, aby zemřel. Ex 21:14

možné, že v něm může být zahrnut aspekt dovolání se Božího svědectví, takže se v porovnání s Šalamounem a Davidem cítí být „nevinný“ či nezasluhující smrt. Zároveň však zde může být i určitý motiv jeho vyznavačského jednání.

Jóabův věhlas

Dále jsme retrospektivně informováni o Jóabově vojenském tažení za záměrem pohřbít padlé v Edómu. Jóab se tam usadí po dobu šesti měsíců, kdy vybijí v Edómu všechny mužského pohlaví (1Kr 11:14-16). Uprchnuvší Hadad se rozhodne navrátit do své země až v momentě, kdy se doslechne, že zemřel Jóab (1Kr 11:21). Je tedy vidět že Jóabův způsob vedení boje byl velmi razantní a že jen jeho pověst vzbuzovala mezi některými jeho nepřáteli hrůzu.

Jóabův obraz v Prvé Paralipomenon

Ponejprv uvedme, že plastičnost Jóabovy postavy je v 1Pa více méně setřená. Zploštění jeho charakteru je způsobeno snahou pisatele 1Pa vykreslit Davida jako ideálního panovníka tím, že odstraňuje problematické úseky Davidova příběhu, čímž ovšem zároveň odstraňuje většinu literární látky, ve které se vyskytuje Joáb.¹⁰⁵ Jak se Davidova postava po těchto úpravách jeví plošší a méně propracovanou, tak i Jóabův charakter působí mnohem přímočařeji a jednodušeji.

¹⁰⁵ David a celý zápas o moc se Saulovým rodem a tedy i vražda Abnéra, epizodu s Bat-šebou a vraždou Chetejce Urijáše, Abšalómovo povstání, Šébovo povstání, Adonijášovo povstání a Davidova poslední vůle týkající se Jóaba a Šimeiho a Barzilaje

Rodokmeny

První zmínka o Jóabovi v 1Pa se vyskytuje hned v úvodních rodopisech popisující genealogii Izraelských kmenů odvoзованou od prvního člověka Adama. Jednu z ústředních částí rodopisů zajisté zaujímá rod Judy vrcholící rodinou Jišaje a jeho synem Davidem. Mezi jeho sourozenci jsou jmenovány i dvě sestry a to Abígail a Serúja, matka Jóaba a jeho bratrů (1Pa 2:16). Tato zmínka je ovšem v rozporu s 2Sa 17:15, jak jsme již poukazovali výše.

Jóab a obléhání Jeruzaléma

1Pa dále podává informaci, o které se v knihách Královských nedozvídáme. V této zmínce je řečeno, že během obléhání Jeruzaléma, města Jebúsejců, po Davidově výzvě *"Kdo udeří na Jebúsejce první, stane se vůdcem a velitelem."* (1Pa 11:6) to byl právě Jóab, kdo jako první pronikl nahoru a tím se stal vrchním velitelem. Nelze z ničeho vyvodit, zda-li měl pisatel nějaký jiný zdroj informací, či se jen snažil vysvětlit Joábovo postavení - nikde v knihách královských se nedozvídáme, jak ho nabyt. Je zřejmé, že snaha o osvětlení, jak Jóab svého významného postavení u dvora nabyt, mohla být vždy přítomna, neboť to, že nikde není uvedeno, jak ho získal (což ve většině ostatních osob příběhu řečeno je), vzbuzuje určité dohady nad tím, proč tomu tak není i v případě Jóaba. Pouhé příbuzenství s Davidem se nejeví jako dostatečný důvod k vyjasnění, proč zrovna Jóab je vrchním velitelem. Dost dobře by jím mohl být Abíšaj, který již před vstupem Jóaba na scénu měl vydobyté určité zásluhy (1Sa 26:6-12). Touto zmínkou o Jóabově naplnění Davidovy podmínky pro získání postu vůdce a velitele (která ovšem v 2Sa 5:8 také chybí) pisatel lehce vysvětluje, jak Jóab svou pozici získal, a odstraňuje tak jakékoliv jiné hypotézy. Čtenář je následně informován, že David zahájil rozsáhlé budovatelské úpravy v Jeruzalémě. Je řečeno doslova: *Seděl David v pevnosti a proto ji nazvali město Davidovo. A vybudoval město z okruhu od Miló až k tomu okruhu a zbytek města oživil Jóab.* (1Pa 11:7-8) Použití hebrejského slova פְּבַיִב by snad mohlo značit hradby, jak se někteří vykladači domnívají¹⁰⁶, ale není jediný důvod, proč by i zde nebylo užito slova חֹמֶת, tedy zdi či hradby jako ve všech ostatních případech. Dále by takováto informace protirečila 1Kr 3:1. To ovšem pro tuto studii není důležité. Důležitou informací je nejasná zmínka „zbytek města oživil Jóab“. Ve druhé části verše nás informuje,

¹⁰⁶ Jeruzalémská bible, Krystal OP Karmelitánské nakladatelství, 2009, str. 570

že se podílel na výstavbě města a možná tedy i na jeho správě. Tato zmínka se však objevuje jen v 1Pa a v 2Sa není obsažena.

Davidovi Bohatýři

Samotný Jóab v listu Davidových bohatýrů, obdobně jako je tomu i v paralelním seznamu v 2Sa (2Sa 23:8-38), nefiguruje. Ovšem opět jsme zde informováni o Jóabových bratrech Abíšajovi (1Pa 11:20) a Asáelovi (1Pa 11:26). Oba jsou opět určeni Jóabovým jménem, což poukazuje na jeho větší význam v království a v příběhu.. Z 39. verše se také opět dozvídáme o Nachrajivu Berótském - zbrojnoši Jóabově. Jeho postava jen poukazuje na důležitost Jóabovy funkce, neboť v 1Pa se nedozvídáme o nikom jiném vyjma Saula (1Pa 10:4-5), kdo by měl svého zbrojnoše. Dále je nápadné, že v 1Pa pisatel vypouští ze seznamu Davidových bohatýrů Chetejce Urijáše - nevinnou oběť Davidova chtiče a Jóabovy poslušnosti králi. Tím eliminuje i zmínku, která by mohla tento zločin připomínat.

Davidovy výboje

Kopírují z větší části látku předkládanou v 2Sa o jediné pozoruhodné informaci týkající se Joába se v 1Pa dozvídáme z 1Pa 18:12, kde sice nefiguruje samotný Jóab, ale jeho bratr Abíšaj (Abšaj). Ten dle knih kronik pobil v solném údolí osmnáct tisíc mužů,¹⁰⁷ což je v rozporu s informací, kterou uvádí pisatel 2Sa, jenž toto vítězství připisuje Davidovi 2Sa 8:13.¹⁰⁸ Je otázkou, čím je tento rozdíl způsoben. A kdo doopravdy měl hlavní zásluhu na tomto boji. Je jisté, že pisatel 1Pa rozhodně neměl zájem na vyzdvihnutí Abíšajovy postavy, ovšem je také možné, že mohl pracovat s nějakým jiným materiálem či zdrojem, který takovouto informaci dosvědčoval.

Dále je zde Jóab, ustanovený velitelem Davidova vojska (1Pa 18:15) v pasáži vyjmenovávající seznam lidí z Davidovy správy (1Pa 18:14-17), který je v zásadě shodný se seznamem Davidových služebníků v 2Sa 9:15-18. Také pasáž popisující Jóabovo a Abíšajovo tažení proti Amóncům 1Pa 19:8-15 je obdobně shodná s 2Sa 10:7-14.

¹⁰⁷ *Abšaj, syn Serújin, pobil z Edómců v Solném údolí osmnáct tisíc mužů.* 1Pa 18:12

¹⁰⁸ Tak si David získal jméno, když se vracel po svém vítězství nad osmnácti tisíci Aramejci v Solném údolí. 2Sa 8:13

Pokoření Amónců

1Pa také zmiňuje Jóabovo tažení proti Rabě. Pisatel ovšem nezmiňuje celou epizodu s Urijášem a Bat-šebou, čímž je celý děj výrazně zploštěn. Vypravěč se omezuje jen na krátký úvod a konstatování, že Jóab vedl vojenskou výpravu a oblehl Rabu, na kterou udeřil a rozbořil ji (1Pa 20:1). Výrazným rozdílem je, že pisatel též vypouští moment, ve kterém Jóab přenechává dobytí města Davidovi. V zbylém torzu textu tedy není explicitně vyjádřena Jóabova oddanost králi a celá jeho zásluha na vojenském tažení, naopak se autor snaží zcela ponechat celou korunu slávy jen Davidovi (1Pa 20:2 srov. 2Sa 11:1,14-25; 12:26-28)

Davidovo sčítání lidu

Je téměř přesně paralelní k epizodě v 2Sa (2Sa 24:1-25), až na pár jemných podrobností. V 1Pa je to Satan, kdo povstal a podnítil Davida k sečtení Izraele, což se samozřejmě rozchází s informací v 2Sa 24:1, kde je iniciátorem Hospodin. Drobná změna je i v Jóabově argumentaci, zatímco v 2Sa říká „Hospodin tvůj Bůh“ Zde druhou část vypouští a též vypouští i část, ve které Jóab říká „Kéž na vlastní oči to král, můj pán vidí. Následná argumentace je obdobná, pouze v 2Sa je užito slovesa *יָצַו* (*mít zálibu, usilovat*) 1Pa pak slovesa *שָׁרַח* (*dychtit, vyžadovat*). Nejedná se tedy o nějaký závratný rozdíl - ten je až ve zcela poslední části: „*Proč se má Izrael provinít?*“, která zcela explicitně vyjadřuje Jóabovo uvědomění si, že se jedná o přestupek proti Hospodinovi. Přesto následně Králův rozkaz obdobně, jakož i v 2Sa, poslechne. Další nápadnou odchylkou v textu je krom rozdílného číselného údaje v součtu Izraelců ⁶ - *Lévihů a Benjamína do nich Jóab nezapočítal, neboť královo rozhodnutí pokládal za ohavnost (1Pa 21:6)*. To zcela opět dokládá Jóabovo uvědomění a zároveň lehký odklon od králových rozkazů, jež měly snahu zmírnit provinění, kterého se David dopustil. Je zde pozorovatelný rys Jóabovy osobnosti, který jedná rozumně a zároveň se profiluje jako lepší vyznavač Hospodina, než je samotný David. Což je ještě umocněno větou „*Byla to zlá věc i v očích Božích, proto Bůh Izraele ranil (1Pa 21:7)*, jež v 2Sa chybí.

Vojenská a civilní správa

Následná pasáž ještě jednou zmiňuje Jóabova bratra Asáela (1Pa 27:7), jenž měl na starosti správu jednoho vojenského oddílu, který měl svou službu v průběhu čtvrtého měsíce. Je zde tedy patrné, že Jóabovi bratři měli také významný vliv ve vojenské správě a tedy i v celém Izraeli. Dále je zde ještě jednou zmíněna záležitost sčítání lidu, a je konstatováno: *Jóab, syn Serújin, sice začal se sčítáním, ale nedokončil je. Kvůli tomu totiž postihlo Izraele Hospodinovo rozlícení (1Pa 27:24)*. Toto jen zdůrazňuje předchozí vyprávění a podtrhuje význam jeho osob.

Profil Jóabovy postavy

Postava Jóaba, jak nám jej představují obzvláště knihy Královské, je nádherně propracovaným a plastickým charakterem. Jóab se ve všech částech příběhu projevuje jako silná a rázná osobnost schopná řešit komplikované situace spojené s Davidovu vládou; i když jeho rozhodnutí ne vždy odpovídají našim etickým normám, na druhou stranu jsou však nanejvýše efektivní. Jeho tři razantní zásahy do děje Davidovy vlády výraznou měrou umožňují zachování jednoty Izraele. Je natolik loajálním vůči Davidovi, že napomáhá zakrýt jeho zločin proti nevinnému Urijášovi, čímž se dopustí svého největšího poklesku či přenechává dobytí Raby králi, aniž by si výrazněji přisvojoval zaslouženou slávu. Přestože vypravěč jasně staví Jóaba do pozice, ze které nemůže vystoupit, je určitým protipólem Davida. Na Jóaba je sice svalena všechna vina, ale z textu lze vycítit, že s ním pisatel soucítí a hodnotí jej lépe než samotného Davida. Jeho osobnost je komplexní a v zásadě si nikterak neprotiřečí, jako tomu je v případě Davidově.

Závěr

V jednotlivých kapitolách jsem ukázal, nakolik je Jóab zapleten do husté sítě mocenské politiky Davidova Dvora. Z jeho činů a jejich vzájemných spojníc lze i dnes vyčíst jeho charakter a ráznost jeho povahy. Nikde v biblickém textu není cítit snaha o jeho idealizaci, spíše naopak je zde velmi patrný tlak na podtržení jeho viny za vraždy, kterých se dopustil,

s tím, že přinejmenším u třech z nich lze spekulovat, jestli bylo možné jiné řešení a jestli dokonce nebyly vykonány v souladu s tehdy platným právem.

Práce zároveň potvrzuje vliv, který měl Jóab na Davida, a skutečnost, že Davidova vláda by bez podpory Jóaba nevydržela těžké chvíle, kterými procházela. Potvrzuje se i předpoklad, že Jóab byl k Davidovi zcela loajální a neměl žádné tendence ucházet se o moc na jeho úkor a tím ohrožovat jeho postavení a moc. Z textu je patrný i aspekt Jóabovy postavy, který jej profiluje jako věrného Hospodinova vyznavače, což znamená, že Jóab zcela dostává svému jménu, které značí: Hospodin je otec.

Zde bych rád zdůraznil, že ačkoliv David a Jóab zaujímají ústřední role a mohlo by se tedy zdát, že jsou z větší části pouze předmětem vyprávění, jsou ve skutečnosti především nástroji, které slouží vypravěči k artikulování principů, jež se snaží sdělit posluchači, a které mají zásadní dopad pro život Hospodinova vyznavače. Vypravěč tím, že tematizuje Davidovu postavu a osoby jeho dvora, rozpracovává v obecné rovině téma Hospodinova Pomazaného a královské instituce jako takové. Nechvalné světlo, ve kterém se David ukazuje při detailním čtení, a ve kterém osoba Jóaba funguje jako nástroj k polarizování Davidovy osoby, má tedy i za nepřímý následek kritické hodnocení instituce království jako takové. Ostatně se tak jen potvrzují Samuela slova a očekávání, která o osobě krále pronesl. Zároveň je vypravěčovým záměrem sdělit posluchači to, že vše je řízeno Boží vůlí, vina je vždy odplacena, i třebaže často ne okamžitě a zjevně. Realita vypravěče je čistě kauzální, každá akce má svou reakci, i když vnáší do vyprávění rovinu milosrdenství. Bůh je hlavní soudce, ačkoliv nemusí vždy explicitně zasahovat do běhu děje. Cílem je tedy vychovávat vyznavače, který uznává svrchovaného Boha a kráčí po cestě přímosti a vyhýbá se zlému. Komplikovanost Davidova příběhu přes veškeré intriky, které problematizuje téma msty, a které na jeho dvoře probíhají, nachází svou odezvu a posluchač si je toho vědom. Posluchač vidí, že vše doopravdy funguje dle slov, která David pronesl a směřoval na hlavu Jóaba: „*At' Hospodin odplatí tomu, kdo páchá zlo, podle zla, jež spáchal.*“ (2Sa 3:39)

Použitá literatura

Prameny:

Kittel, Rudolf (ed.), *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, Württ. Bibelanstalt, Stuttgart 1954
Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona, Český ekumenický překlad, Česká Biblická společnost 1995,
Jeruzalémská bible, Písmo Svaté vydané Jeruzalémskou školou, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2009

Sekundární literatura:

Finkelstein, Israel, Silberman, Neil Asher, *David a Šalamoun, počátky mesianismu ve světle moderní archeologie*, Vyšehrad, 2010

Odborné články:

- Cook, Stanley A, *Notes on the Composition of 2 Samuel*, The American Journal of Semitic Languages and Literatures, Vol. 16, 1900, str. 145-177
- Cryer, F. H., *David's Rise to Power and the Death of Abner: An Analysis of 1 Samuel XXVI 14-16 and Its Redaction-Critical Implications*, Vetus Testamentum, Vol. 35, 1985, str. 385-394
- Fensham, F. Charles, *The Battle between the Men of Joab and Abner as a Possible Ordeal by Battle?*, Vetus Testamentum, Vol. 20, 1970, str. 356-357
- Flanagan, James W., *Court History or Succession Document? A Study of 2 Samuel 9-20 and 1 Kings 1-2*, Journal of Biblical Literature, Vol. 91, 1972, str. 172-181
- Holloway, Steven W., *Distaff, Crutch or Chain Gang: The Curse of the House of Joab in 2 Samuel III*, Vetus Testamentum, Vol. 37, 1987, str. 370-375
- Na'aman, Nadav, *The List of David's Officers (šālīšīm)*, Vetus Testamentum, Vol. 38, 1988, str. 71-79
- Mazar, B., *The Military Élite of King David*, Vetus Testamentum, Vol. 13, 1963, str. 310-320
- Perry, Menahem, Sternberg, Meir, *The King through Ironic Eyes: Biblical Narrative and the Literary Reading Process*, Poetics Today, Vol. 7, 1986, str. 275-322
- Smith, Morton, *The So-Called 'Biography of David' in the Books of Samuel and Kings*, The Harvard Theological Review, Vol. 44, 1951, str. 167-169
- Smith, J. M. P., *The Character of King David*,: Journal of Biblical Literature, Vol. 52, 1933), str. 1-11
- Waterman, Leroy, *Some Historical and Literary Consequences of Probable Displacement in 1 Kings 1-2*, Journal of the American Oriental Society, Vol. 60, 1940, str. 383-390
- Wesselius, J. W., *Joab's Death and the Central Theme of the Succession Narrative (2 Samuel IX-1 Kings II)*, Vetus Testamentum, Vol. 40, 1990, str. 336-351
- Yaron, Reuven, *A Ramessid Parallel to 1 K II 33, 44-45*, Vetus Testamentum, Vol. 8, 1958, str. 432-433

Užité slovníky a encyklopedie

Heller, Jan, *Výkladový slovník biblických jmen*, Centrum biblických studií, Praha, Vyšehrad 2003

Pípal, Blahoslav, *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*, Praha, Kalich 2006

The Interpreter's Dictionary of the Bible, volume 3, Abingdon Press , New York Nashville 1976

The Anchors Bible Dictionary, Volume 1., Doubleday, 1992

The Anchors Bible Dictionary, Volume 3., Doubleday, 1992

The New Interpreter's Dictionary of the Bible, Volume 1, Abingdon Press 2008

The New Interpreter's Dictionary of the Bible, Volume 3, Abingdon Press 2008

Encyklopaedia Judaica, Volume 10, Encyklopaedia Judaica Jerusalem

The Jewish Encyclopedia , New York and London, Funk and Wagnalls company 1904

Summary

Postava Jóaba v Davidově příběhu
The Person of Joab in David's Narration
Štěpán Valenta

This essay as it was noted previously has been following the person of Joab in the David's narration in books of Kings and its parallel version in book of Chronicles. It focused on his deeds in the context of the king's rule and it tried to show if Joab had any influence on David's rule.

From Joab's name it is obvious that he was a worshipper of God - the Lord of Israel. That is also evident from Joab's deeds (for example his proclamation before the battle when he commends the whole fight to God's hands or when he is against the king's decision to count the people or his concept of the wars that he considered holy) and from the whole narration.

Bible describes Joab as a firm and powerful man. He was in charge of the army and the second most powerful man right after the king David. He was fully loyal to the king without any attempts to shake the king's position. He fulfilled the king's orders without hesitation.

With a respect to the First Book of Chronicles it seems very likely that Joab was a relative of king David and had a special position in the king's court. He was helping him to cover up his adultery with Bathsheba. When David decided to count the people in the country, Joab talked him out of that because it was something that God wouldn't approve. Several times he prevented Israel from break-up using methods that were effective, but heavy-handed and brutal. This way he suppressed Absalom's revolt, with no regards to the fact that Absalom was one of the David's sons. After this rebellion he uses threats to make David stop grieving and greet and celebrate the victorious soldiers that were fighting for him. This fact confirms that Joab had strong influence on David and his reign. David never forgave the death of his son Absalom and this was the reason why he in the end ordered his son Solomon to execute Joab. This order was later carried out, but the reasons that led Solomon to do it were purely personal. The execution just proved the fact that Joab was very powerful, even Solomon was afraid that Joab's unique position could jeopardize him.

This essay shows Joab's influence on David and the fact that without Joab's support the king's reign wouldn't overcome the difficult moments it was going through.